

نشریه محراب / سال سوم / شماره: پنجم

صاحب امتیاز و مدیر مسئول:

معاونت جذب و آموزش مرکز رسیدگی به امور مساجد

سر دبیر: محمد صادق منتظری

دبیر تحریریه: مهدی منتظری

دبیران سرویس:

پیشخوان: رضا سادات

اربعین: نامه: احمد شیخی

امام مسجد: ابوالفضل میرشکاری

همسرانه: مهدی رزاقی طالقانی

همکاران تحریریه: آیات و حجج اسلام: مهدی میرباقری، حمید

پارسانیا، رضا غلامی، محمد رضا محمدی شاهرودی، حمید

ملکی، علی سعیدیان، کاویانی و دکتر محمد رضا نظری، مریم نصر

اصفهان، فاطمه دولتی

ویراستار: الهام اشرفی

صفحه آرایی: استدیو فارس

مشاور هنری: محمد جواد زاهدت

نشانی: تهران / خیابان سعدی شمالی / کوچه صفامنش /

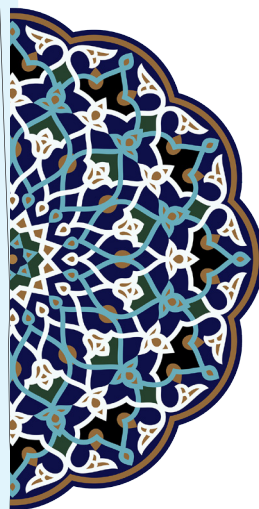
مجتمع فرهنگی آموزشی محراب / طبقه اول

کد پستی: ۵۶۵۱۱۱۴۵۷

تلفن: ۰۲۱۶۶۳۴۶۹۴۱

نمابر: ۰۲۱۶۶۳۴۷۹۳۴

تارنما: amozesh.masjed.ir

فهرست

۳	یادداشت سردبیر	
۶	از جیم قانون جهاد تبیین	پیشخوان
۱۲	مسجد و فرصتی برای کاشت و داشت و برداشت عمل خیر	
۲۰	اربعین، موضوعی مستقل و مرتبط	اربعین نامه
۲۷	اربعین و امت سازی	
۳۳	اربعین و مرور پنج کارکرد بشری	
۳۸	شبهاات اربعینی مردم	
۴۲	معرفی سه کتاب اربعینی	
۴۶	دختران زینبی	
۵۱	چند قطره اشک	
۵۴	امام حداقلی، مسجد حداقلی	امام مسجد
۵۸	اربعین و ده کارکرد مسجدی	
۶۲	معافیت های مالی مساجد را بشناسیم	
۶۶	برای خوشبختی دو نفره	همسرانه
۷۰	وسعت یک ارتباط سازنده، از خانواده تا محله	
۷۲	با این چند ترفند ارتباطت را کوک کن	
۷۵	قیمه و نذری	
۷۷	قیمه نذری در چند حرکت	

اربعین، ترکیب عقل و عاطفه

السَّلامُ عَلَى الْحَسَنِ
وَعَلَى ابْنِ الْحَسَنِ
وَعَلَى أَوْلَادِ الْحَسَنِ
وَعَلَى مَتَابِعِ الْحَسَنِ

عن الصادق (ع): «إِنَّ لِقَتْلِ الْحُسَيْنِ حَرَّاهُ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لَا تَبْرُدُ أَبَدًا». اربعین حسینی، نمودی از یک انرژی عظیم اجتماعی ست که در صحرای کربلا تولید شد و تاریخ را به حرکت درآورد. این حرکت جهت دار است و تا زمانی که تاریخ را به نقطه مطلوب نرساند، از پا نخواهد نشست. انرژی اربعین حسینی در صحرای کربلا متولد شد و در بدنه تاریخ جریان یافت و امروز این از هر زمان دیگر شکوفاتر شده و نشان دهنده مسیر انسان عصر آخر الزمان است.

■ اربعین رسانه پر قدرت عاشورا

برای آنکه پیاده روی عظیم و معنوی اربعین را بهتر بشناسیم، تا بتوانیم بهتر و واقعی تر تحلیل کنیم، می بایست بعد رسانه ای بودن آن را بیش از گذشته مورد پژوهش میدانی قرار دهیم. میدانی دیدن اربعین از آن جهت ارزش دارد که با دیده بانی رسانه های مقابل و عنادورز، نقاط

ظلمات محض بود؛ این ها بزرگ ترین رسانه بود. همین ها بود که عاشورا را نگه داشت، همین ها بود که عاشورا را به امروز رساند. امروز هم این حرکت اربعین، یک فریاد رسا و یک رسانه بی همتاست.»

■ جاذبه اربعین

پیاده روی اربعین مظهر عشق همراه با بصیرت است. پیامبر اکرم (ص) فرمود: «حُبِّكَ لِلشَّيْءِ يَعْصِي وَ يَصْمُ؛ محبت تو به چیزی اتورا [کور و کر می کند.». دنیا محدود و گرفتار زمان و مکان است و همین محدودیت موجب

لجاجت و عناد آن ها بیشتر نمود خواهد کرد. واقعیت اربعین به عنوان یک رسانه قوی با تأثیر گذاری عمیق و دراز مدت در بیان رهبر معظم انقلاب این گونه تبیین می شود:

«همیت اربعین اول این بود که رسانه پر قدرت عاشورا است. از روز عاشورا تا روز اربعین - بنا بر یک روایت روزی - ست که اهل بیت برگشتند به کربلا - این چهل روز، چهل روز فرمان رویی منطقی حق در میان دنیای ظلمانی حاکمیت بنی امیه و سفیانی ها بود. رسانه حقیقی [یعنی] فریاد زینب کبری، فریاد حضرت سجاده؛ در کجا؟ در کوفه، در شام، در آنجایی که

نقصان در تحلیل، تدبیر، تفکر و... می‌شود. آنهایی که دوستی‌هایشان صرفاً دنیویست پیامبر درویشان، یعنی عقل آن‌ها، دچار کوری و کری خواهد شد. محبت اگر به چشمه همیشه جوشان حجت‌های الهی گره بخورد، نه تنها بینایی و شنوایی عقل و قلب انسان کور و کر نمی‌شود، بلکه عشقی همراه با نورانیت، بصیرت و بینایی نصیب انسان خواهد کرد. عاشقان امام حسین (علیه السلام) پیاده‌روی اربعین را مسیری جهت عرض ارادت خالصانه به ساحت سید و سالار شهیدان می‌دانند، که به وسیله این عشق‌ورزی سعادت دنیا و آخرت را برای خود می‌خرند. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای درباره پدیده الهی پیاده‌روی اربعین و این راه سرتاپا عشق و عاشقی این گونه بیان می‌کند: «ببینید برای اینکه ده هزار نفر، پنجاه هزار نفر را یک‌جا جمع کنند، چقدر تلاش تبلیغاتی در دنیا انجام می‌گیرد، آخرش هم نمی‌شود. اینجا با وجود موانع فراوان، از ایران فقط دویست میلیون نفر برای پیاده‌روی هشتاد کیلومتری - برای پیاده‌روی، نه برای لذت بردن و در هتل لمیدن بلند می‌شوند می‌روند کربلا؛ چند برابر آن [هم] از خود عراق و از مناطق دیگر؛ این یک حادثه الهیست، این یک پدیده الهیست؛ این نشان‌دهنده این است که این راه، راه عشق است؛ منتها نه عشق مجنونانه، عشق همراه بصیرت؛ مثل عشق اولیا به خدا؛ اَللّهُمَّ ارْزُقْنِي حُبَّكَ وَ حُبَّ مَنْ يُحِبُّكَ وَ حُبَّ كُلِّ عَمَلٍ يَوْصِلُنِي اِلَى قُرْبِكَ».

■ شعاری با ترکیب عقل و عاطفه

ادیان و آیین‌های الهی و غیر الهی برای خود مناسک و آدابی به عنوان شعار و نشانه قرار می‌دهند. نشانه‌ها بسیار مقدس‌ند و مردم در ادیان و آیین‌های مختلف از همان ابتدا فکر و چشم و گوش فرزندان خود را با نشانه‌ها و شعارها آشنا می‌کنند. شعار آنگاه تأثیر قلبی و خدایی می‌گذارد که برون‌دادش الفت و خیرخواهی و سعادت برای خود و دیگران باشد. حرکت عظیم اربعین خیرش این است که موجب الفت دل‌ها از کشورها و فرهنگ‌های مختلف، موجب تبلور ایشار همگانی هنگام سختی چندروزه پیاده‌روی اربعین، موجب تفکر در آنچه هستیم و باید باشیم و... در همه این موارد عقل به کمک عاطفه و عاطفه به کمک عقل می‌آید تا با نور ساطع شده از خاندان حسین: خود را دریابیم.

رهبر معظم انقلاب عقل و عاطفه را در بستر اربعین این گونه تبیین می‌کند:

«این یک شعار بزرگ است؛ لَا تُحَلَّوْا شُعَائِرَ اللَّهِ، این بلاشک جزو شعائر الله است... این حرکت حرکت عشق و ایمان است؛ هم در آن ایمان و اعتقاد قلبی و باورهای راستین، تحریک‌کننده و عمل‌کننده است؛ هم عشق و محبت، تفکر اهل بیت و تفکر شیعی همین جور است؛ ترکیبیست از عقل و عاطفه، ترکیبیست از ایمان و عشق؛ ترکیب این دو، این آن چیزیست که در سایر فرق اسلامی، خلأ آن محسوس است؛ سعی هم می‌کنند گاهی به یک نحوی این خلأ را پر کنند، [اما] نمی‌شود...»

■ چگونه شکرگزار اربعین باشیم؟

شکرگزاری نسبت به نعمت‌های الهی، موجب افزون شدن آنها خواهد شد. در روایات آمده است شکر واقعی نعمت از عبادات خاص خداوند و توفیق شکرگزاری برای بندگان خاص خداوند مهیا می‌شود.

امام صادق (علیه السلام) فرمود:

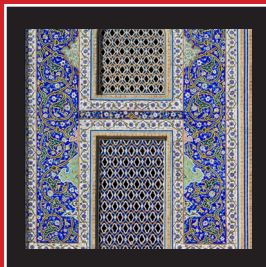
«اگر نزد خداوند عبادتی بهتر از شکرگزاری در همه حال بود که بندگان مخلصش با آن عبادتش کنند، هر آینه آن کلمه را درباره همه خلقتش به کار می‌برد، اما چون عبادتی بهتر از آن نبود از میان عبادات آن را خاص قرار داد و صاحبان آن را ویژه گردانید و فرمود: و اندکی از بندگان من سپاس گزارند.»

اهمیت و راه شکرگزاری کسانی که پیاده‌روی اربعین را درک کرده‌اند در بیان رهبر معظم انقلاب این گونه تبیین می‌شود:

«حادثه راه‌پیمایی [اربعین] را شکر کنید. شکرش از جمله به این است که آن روحیات را، آن حالات را که در این دو سه روزی که مشغول راه‌پیمایی بودید، آنجا مشاهده کردید یا احساس کردید در خودتان نگه دارید؛ آن برادری را، آن مهربانی را، آن توجه به ولایت را، آن آماده شدن بدن برای تعب کشیدن را، آن ترجیح دادن زحمت کشیدن و عرق ریختن و راه رفتن بر راحتی و تنبلی را، در همه امور زندگی باید این را دنبال کرد؛ این می‌شود شکر.»

سرویس پیشخوان این شماره از نشریهٔ محراب به موضوع «جهاد تبیین» پرداخته است؛ در این یادداشت‌ها سعی بر این داشته‌ایم که ابعاد این مسئله را با استفاده از بیانات مقام معظم رهبری باز کرده و چگونگی عملی کردن این مفهوم و در واقع «منشور جهاد تبیین» را به مخاطب عرضه کنیم. در بخش دوم یادداشت‌ها، به مناسبت روز جهانی مسجد، نگاهی به کارکرد مسجد در جهان مدرن شده است؛ در یادداشت‌ها از کشت تابرداشت خیرات در مساجد مورد تدقیق و بررسی قرار گرفته است و بایدهای مساجد در جامعهٔ امروز مورد تحلیل قرار گرفته است. می‌توان گفت در این یادداشت‌ها سعی بر این شده است که یک نگاه نو به مسجد و کارکردهای آن در میان قرائت‌های معمول و قبلی داشته باشیم.

پیشخوان

ایفای نقش اجتماعی
مسجد

از جیم تانون
جهاد تبیین

از جیم تانون جهاد تبیین

نگاهی به مفهوم و مقصود جهاد تبیین

از منظر مقام معظم رهبری

محسن رحیمی / پژوهشگر و طلبه حوزه علمیه قم

۶

نشریه محراب
شماره ۵

■ مقدمه

اگر در تعریف «حقیقت» بتوان گفت که حقیقت؛ ترکیب یافته از ذرات واقعیات است که وقتی تجربه و تکرار شد و عمومیت یافت، مهر حقیقت بر آن می‌خورد، آن وقت می‌توان در بستر زمان، حقیقت را تحلیل کرد. بنابراین، اگر مشاهده می‌شود که امری در زمانی به عنوان حقیقت شناخته می‌شود، برای آن است که به گرایش‌های مردم زمان پاسخ مساعد داده است. اما برای تبدیل شدن امری به «حقیقت»، این گرایش‌ها می‌بایست مبانی محکمی داشته باشند تا دوام‌پذیر شوند، وگرنه عمری کوتاه خواهند داشت و به حقیقت بدل نمی‌شوند. از این‌رو، نباید تصور کرد که حقیقت سیال است و متغیر؛

حقیقت واحد است اما بروز و اثباتش نیاز به زمان دارد. جهاد تبیین یک فرصت برای دریافت و انتشار حقیقت در روزگار است که حق و باطل خلط شده‌اند و از رهگذر یک اندیشه فاقد مهارت و علم، دریافت آن ممکن نیست. واژه تبیین را دهخدا به هویدا شدن، پیدا شدن و آشکار شدن معنا کرده است و آنچه در ذات تبیین به‌طور طبیعی وجود دارد کشف حقیقت است. اما به زعم مقام معظم رهبری: «چه حقیقتی مکتوم شده است که جهاد تبیین می‌بایست آن را آشکار کند؟» پاسخ به این سؤال و چیستی ابعاد جهاد تبیین موضوع یادداشت

پیش‌رو خواهد بود.

■ تبیین در ذات روشنگریست
فلسفه جهاد تبیین در دفاع از حقیقت است و قاعدتاً چنین قصدی و چنین نتیجه‌ای یکی از مقاصد تعالیم دینی است، مقام معظم رهبری دو مستند برای رویکرد تبیینی از روایات و سیره ائمه اطهار ارائه می‌کنند: چرا می‌گوییم جهاد، جهاد تبیین؟ این گرفته شده است از کلام امیرالمؤمنین (علیه السلام)؛ امیرالمؤمنین در آن وصیت معروف خودشان به حسنین (علیهم السلام) — که خطاب به آن‌هاست، منتها می‌فرمایند: «وَمَنْ بَلَغَهُ كِتَابِي»؛ یعنی بنده و شما هم مخاطب این وصیت هستیم — از جمله چیزهایی که

«جهاد یعنی تلاش در مقابله با دشمن؛ هر تلاشی جهاد نیست. خیلی‌ها تلاش می‌کنند، تلاش‌های علمی زیادی می‌کنند، تلاش‌های اقتصادی می‌کنند که خوب و بجاست، اما جهاد نیست. جهاد یعنی تلاشی که هدف‌گیری مقابل دشمن در آن وجود داشته باشد؛ این جهاد است. در اصطلاح اسلامی و منطق اسلامی، جهاد این [کاری] است که در مقابل دشمن انجام می‌گیرد. شما [اگر] کار اقتصادی بکنید برای مقابله با دشمن، می‌شود جهاد؛ [اگر] کار علمی و تحقیقی بکنید برای مقابله با دشمن، می‌شود جهاد؛ حرف بزنید، تبیین کنید برای خنثی کردن و سوسه دشمن، می‌شود جهاد؛ اینها همه جهاد است.»

۷

نشریه محراب
شماره ۵

■ الگوی تبیین

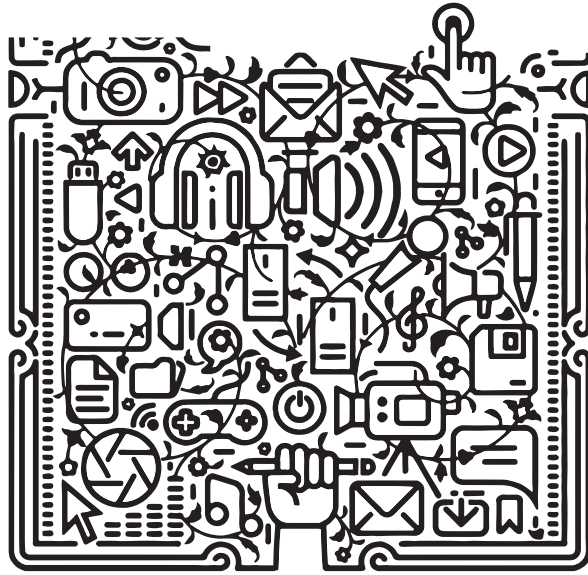
الگوی تبیین کسبیت که در خطرترین برهه‌های اجتماعی و فرهنگی و سیاسی، از حقیقت نگهداری و آن را به جامعه و نسل‌های حقیقت‌جوی آتی انتقال دهد. از این منظر حضرت زینب از نگاه مقام معظم رهبری یک الگوی تمام‌عیار به شمار می‌رود:

حضرت زینب کبری جهاد تبیین را، جهاد روایت را راه انداخت؛ نگذاشت و فرصت نداد که روایت دشمن از حادثه غلبه پیدا کند؛ کاری کرد که روایت او بر افکار عمومی غلبه

می‌فرمایند [این است]: «وَاللّٰهُ اَكْبَرُ فِي الْجِهَادِ بِاَمْوَالِكُمْ وَاَنْفُسِكُمْ وَ اَلَسِّنْتِكُمْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ»؛ جهاد با السنه حالا خوشبختانه [از میان] ملت ما، کسانی که می‌توانستند، وارد بودند، با اموالشان، با انفسشان جهاد کردند؛ الان هم دارند جهاد می‌کنند؛ با السنه هم باید جهاد کرد که کسانی در این بخش هم می‌توانند واقعاً فعال باشند و جهاد کنند. در آن دوره‌ای که امام صادق (ع) فرمودند: «أَحْيُوا أَمْرَنَا»، احیای امر اهل بیت جزو سخت‌ترین و خطرناک‌ترین کارها بود؛ یک جهاد عظیم بود... چطور است که همه ائمه به شهادت می‌رسند؟ چرا امام جواد در ۲۵ سالگی، امام عسکری در ۲۸ سالگی به شهادت می‌رسند؟ چرا اینها را می‌کشند؟... زندگی، زندگی مبارزه بود... خب

■ جهاد چیست؟

و اما اینکه چرا برای پیوست فرایند تبیین در جامعه، واژه جهاد انتخاب شده است. جهاد از آن رو که همت و کیفیت مبارزه را ارتقا داده و هدفمند می‌کند، مورد نظر مقام معظم رهبری قرار دارد:

تبیین بشود. در قبال این حرکت
گمراه کننده‌ای که از صد طرف
به سمت ملت ایران سرازیر است
و تأثیرگذاری بر افکار عمومی که
یکی از هدف‌های بزرگ دشمنان
ایران و اسلام و انقلاب اسلامی
است و دچار ابهام نگه داشتن
افکار و رها کردن اذهان مردم و
به خصوص جوان‌ها، حرکت تبیین
خنثی کننده این توطئه دشمن و
این حرکت دشمن است. هر کدام از
شما به عنوان یک وظیفه، مثل یک
چراغی، مثل یک نوری پیرامون
خودتان را روشن کنید. امروز
خوشبختانه میدان باز است برای
انتشار افکار. این فضای عمومی
در کنار مشکلاتی که ممکن است
به وجود بیاورد، برکات بزرگی هم
دارد؛ می‌توانید افکار درست را، افکار
صحیح را منتشر کنید، پاسخ به
اشکالات را، پاسخ به ابهام‌آفرینی‌ها
را در این فضا با استفاده از این امکان
منتشر کنید و می‌توانید در این
زمینه به معنای واقعی کلمه جهاد
کنید»

■ چه چیز را باید تبیین کرد
جدای از حقایق تاریخی و

می‌شمارند:

«شما روایت کنید حقایق جامعه
خودتان و کشور خودتان و انقلابتان
را شما اگر روایت نکنید، دشمن
روایت می‌کند؛ شما اگر حادثه دفاع
مقدس را روایت نکنید، دشمن
روایت می‌کند، هر جور دلش
می‌خواهد؛ توجیه می‌کند، دروغ
می‌گوید [آن‌هم] ۱۸۰ درجه خلاف
واقع؛ جای ظالم و مظلوم را عوض
می‌کند. شما اگر حادثه تسخیر
لانه‌ی جاسوسی را روایت نکنید
- که متأسفانه نکردیم - دشمن
روایت می‌کند و کرده؛ دشمن
روایت کرده، باروایت‌های دروغ. این
کاری است که ما باید انجام بدهیم؛
وظیفه جوان‌های ماست.»
«به مسئله تبیین اهمیت بدهید.
خیلی از حقایق هست که باید

پیدا کند. حالا تا امروز روایت زینب
کبری (ع) از حادثه عاشورا در
تاریخ مانده، [اما] در همان زمان هم
تأثیر گذاشت در شام، در کوفه، در
مجموعه سال‌های حکومت اموی و
منتهی شد به ساقط شدن حکومت
اموی. ببینید! این درس است.»

■ چرایی و جوب جهاد تبیین

در مقطع کنونی

گسترش رسانه‌های جمعی و
غفلت از بیان حقایق تاریخی
پس از انقلاب اسلامی، موجب
تشکیک حقیقت انقلاب و
اقدامات انجام شده در شرایط
خاص پس از آن است. مقام
معظم رهبری، با ذکر ثمرات این
غفلت، وجود جهان تبیین در
شرایط فعلی را از ضروریات بر

حتی پیش از آن، مقام معظم رهبری اجتهادهای نوین از تعالیم دینی در سبک زندگی و غیره را موضوعات جهاد تبیین برمی شمارند و بیان می دارند: «و به نظر من امروز آن چیزی که می تواند به بهترین وجهی به صورت یک سلاح مؤثری عمل کند، تبیین مفاهیم عالی اسلامی ست در زمینه های مختلف. ما در زمینه مسائل معرفتی، مسائل معارفی، حرف های نگفته زیاد داریم؛ حرف های قابل گفتنی که برای دنیا جذاب و شیرین است، زیاد داریم. در زمینه مسائل مربوط به سبک زندگی اسلامی، ما خیلی حرف نگفته داریم. فرض کنید حالا یک قلم، بحث محیط زیست است، یک قلم بحث معامله با حیوانات است، یک قلم بحث خانواده است؛ اینها سبک زندگی ست دیگر. در همه اینها اسلام حرف های جذاب دارد؛ معارف اسلامی ای که اینها را می شود از درون متون اسلامی تخلیص کرد و تجرید کرد و در اختیار همه گذاشت. یا در زمینه آیین حکمرانی اسلامی؛ یکی از موضوعاتی که بسیار مهم است و

می توان این را مطرح کرد، مسئله حکمرانی اسلامی ست. حکمرانی در منطق اسلام از بن و بنیاد با حکمرانی های رایج جهان متفاوت است؛ نه شبیه سلطنت است، نه شبیه ریاست جمهوری های امروز دنیاست، نه شبیه فرماندهی هاست، نه شبیه رؤسای کودتاگر است؛ شبیه هیچکدام از اینها نیست؛ یک چیز خاصیت ممتکی به مبانی معنوی. سبک حکمرانی اسلامی این است: مردمی بودن، دینی بودن، اعتقادی بودن، اشرافی نبودن، مسرف نبودن، ظالم نبودن؛ نه ظالم [و نه مظلوم]: لَا أَظْلَمَنَّ وَ أَنْتَ مُطِيقٌ لِلدَّفْعِ عَنِّي وَ لَا أَظْلَمَنَّ وَ أَنْتَ الْقَادِرُ عَلَى الْقَبْضِ مِنِّي در این دعاهاى صحیفه سجّادیه [هست]؛ اینها هر کلمه کلمه اش مبانی مهم معرفتی ست؛ اینها چیزهایی ست که سلاح های جدید ماست، باید از اینها استفاده کرد.»

■ ابزار تبیین

ابزار تبیین از نظر مقام معظم رهبری ترکیبی از نرم افزارهای سنتی هم چون منبر و مداحی و ابزارهای نوینی چون شبکه های اجتماعی است:

«در جنگ های سخت با سلاح های قدیمی دیگر نمی شود جنگید. امروز با شمشیر و با نیزه و با این چیزها نمی شود به جنگ توپ و موشک و مانند اینها رفت. در جهاد تبیین هم همین جور است؛ با شیوه های قدیمی نمی شود کار کرد. البته بعضی از شیوه های قدیمی جایگزین ندارند، مثل

شما اگر حادثهٔ دفاع مقدس را روایت نکنید، دشمن روایت می‌کند، هر جور دلش می‌خواهد؛ توجیه می‌کند، دروغ می‌گوید [آن‌هم] ۱۸۰ درجه خلاف واقع؛ جای ظالم و مظلوم را عوض می‌کند. شما اگر حادثهٔ تسخیر لانه‌ی جاسوسی را روایت نکنید - که متأسفانه نکردیم - دشمن روایت می‌کند و کرده؛

انقلاب اسلامی خواهد بود.
مقام معظم رهبری در بیانی
شفاف ثمرات عدم کار بست
جهاد تبیین را این گونه توضیح
داده اند:

«نکته پایانی در باب جهاد تبیین این است — که این تذخیر خود ماست، تهدید خود ماست — که بدانیم که اگر جهاد تبیین به درستی صورت نگیرد، دنیامداران حتی دین را هم وسیله هوسرانی و شهوترانی خودشان قرار خواهند داد؛ یعنی اگر من و شما کارمان را درست انجام ندهیم، آنکه برایش صرفاً دنیا مطرح است — دنیای شخص خودش، یعنی هوسهای خودش، آرزوهای خودش، خواستههای شخصی خودش — حتی دین را هم در خدمت خواهد گرفت. این جمله در نامه معروف امیر المؤمنین علیه السلام به جناب مالک اشتر است. حضرت شرح می دهند که کسانی را انتخاب کن که این خصوصیات را داشته

التزام به اخلاق در این فرایند را
لازمه کار بر می شمارند:

«البته اصل قطعی در این باب این است که بایستی از شیوه اخلاقی در این کار پیروی کرد. از این کاری که بعضی ها در فضای مجازی یا در مطبوعات و در مقاله ها و اینجا و آنجا انجام می دهند که با دشنام، با تهمت و فریب و دروغ با افکار عمومی مواجه می شوند، نسبت جوامع مختلف با حقیقت متفاوت است. در جامعه دیرباور حقیقت مجال فراخ تری برای بروز و ظهور خود دارد و در جوامع کوتاه مدت مانند ایران، حقیقت تا ابدیتی به انتها مکتوم می ماند.»

■ اگر تبیین صورت نگیرد...

و در نهایت عدم کار بست جهاد تبیین برای احصای حقیقت موجبات فریب جامعه خواهد بود و از این منظر خسروانی بزرگ برای فرصت تاریخی

منبر، مثل مداحی؛ اینها قدیمی - ست اما اینها جایگزین ندارد؛ اینها همچنان اثر گذار است و هیچ چیز دیگری جای اینها را نمی گیرد، لکن از لحاظ ابزارهای گوناگون بایستی به روز حرکت کرد. البته ما امروز در این زمینه سلاح های سخت افزاری مان خوب است؛ یعنی بخش فضای مجازی و امثال این ها بالاخره فعالند و کار می کنند... {و از لحاظ سخت افزاری در دسترس است؛ مهم بخش نرم افزاری قضیه است. سلاح تبیین یک بخش نرم افزاری مهمی دارد؛ در اینجا بایستی نوآوری صورت بگیرد، بایستی سخن نو گفته بشود و شیوه نو در بیان ذکر بشود.»

■ لازمہ تبیین

الصاق لفظ جهاد به واژه تبیین
یک فتوا برای خشونت و
بی اخلاقی در حوزه معرفتی
نیست و مقام معظم رهبری این

مسجد و فرصتی برای کاشت و داشت و برداشت عمل خیر

نگاهی به ایفای نقش اجتماعی مسجد به بهانه روز جهانی مسجد

مهدی رزافی طالقانی / پژوهشگر اجتماعی

■ کاشت خیر

مهم است که یک انسان و به طریق اولی تر یک جامعه چیزی بکارند، تا بعدها آن کاشته را با ارزشی افزوده تر درو کنند. اما از آن مهم تر

این است که چه چیزی بکارند؟ مثلاً اگر تخم نفاق بکارند خیلی اتفاق جالبی نخواهد افتاد، تا اینکه مثلاً بذر وحدت را بکارند. البته وقتی قرار است خیر و درستی

کاشته شود، پای کجا کاشتن هم به میان می آید. مثلاً در مرداب نمی شود گندم کاشت، یا در لجن زار نمی شود درخت سیب کاشت؛ اما در مقابل در زمین آماده رویش،

سخت است خار بکاری، یا نیلوفر
مرداب دربیاید. اینجای کاشتن و
این بستر رویش آنقدر مهم است که
گاهی آدمی فکر می‌کند در بعضی
جاها فقط می‌شود خیر کاشت.
اصلاً گیاه هرزه در آن خاک فرصت
رویش ندارد.

این یک تمثیل بود برای شناخت
سرزمینی به وسعت مسجد که
خاک آن را برای کاشت خیر
سرشته‌اند، این ادعاهم منافاتی
با وجود مسجدی مانند مسجد
ضرار ندارد، تنها مطلق حقیق
وجود خداوند است و چنان مسجد
در تاریخ اسلام از مسجد قبا تا
همین مسجدهای کوچک کوچه
خیابان‌های این روزها محل کاشت
خیر بوده‌اند که می‌توان با جسارت
ادعا کرد که بستری پاکتر، بالقوه‌تر
و آماده‌تر از مسجد برای کاشت
خیر در تاریخ اسلام و جوامع بشری
وجود نداشته است.

برای اثبات این ادعا باید به سراغ
تمثیلات و عبارات معصوم رفت.

محفل انبیا

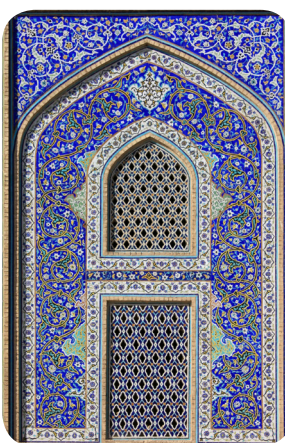
پیامبر اکرم ﷺ: «الْمَسَاجِدُ
مَجَالِسُ الْأَنْبِيَاءِ عَلَى السَّلَامِ؛
مساجد، محفل انبیاست.»

خانه پرهیزکاران

«الْمَسَاجِدُ بُيُوتُ الْمُتَّقِينَ؛ مساجد،
خانه پرهیزکاران است.»

به مثابه خانه‌ای در بهشت

حضرت باقر ع: «مَنْ بَنَى مَسْجِدًا
وَلَوْ مِثْلَ مَفْخَصِ قِطَاةٍ بَنَى اللَّهُ لَهُ
بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ؛ کسی که یک مسجد
بنا کند - هر چند کوچک باشد -
خداوند یک خانه در بهشت برای او

بنا می‌کند.»

در چنین بستریست که محفل انبیا
و خانه پرهیزکاران است و نیز به
مثابه خانه‌ای بهشتی روی زمین
است، می‌توان خیر کاشت.

درباره این که چه خیری می‌توان
کاشت هم همه چیز مشخص است.
امام حسن مجتبی ع رویش
هشت خیر را در مسجد قابل تحقق

می‌دانند:

«مَنْ أَدَامَ الْأَخْتِلَافَ إِلَى الْمَسْجِدِ
أَصَابَ إِحْدَى ثَمَانٍ: آيَةُ مُحْكَمَةٍ
وَ أَخَا مُسْتَفَادًا وَ عَلَمًا مُسْتَطَرَفًا وَ
رَحْمَةً مُنْتَظَرَةً وَ كَلِمَةً تَذَلُّهُ عَلَى
الْهُدَى أَوْ تَرْدُّهُ عَنِ رَدِّي وَ تَرَكَّ
الدُّنُوبَ حَيَاءً أَوْ خَشْيَةً؛ هر که
پیوسته به مسجد رود به یکی از این
هشت فایده می‌رسد:

- ۱- نشانه‌ای محکم و استوار ۲-
- دوستی قابل استفاده ۳- علمی
- کمیاب ۴- رحمتی مورد انتظار ۵-
- سخنی که به راه راستش کشد ۶- یا
- سخنی که او را از پستی برهاند ۷-
- ترک گناهان به خاطر شرم از خدا
- ۸- ترک گناهان به خاطر خوف از خدا.

مسجد در جایگاه یک محفل تربیتی

مسجد و مدرسه، همیشه یک پیوند تاریخی در اسلام دارند که همواره برقرار بوده است؛ چیزی شبیه تعلیم و تربیت. مسجد همواره جایگاهی برای افزایش فهم دینی و اجتماعی بوده است و روایات بسیاری هم در مدح انجام مباحث علمی در مسجد وجود دارد. مسجد صدر اسلام یک مدرسه تربیت است، تفسیر قرآن و احکام و مباحث اجتماعی در این مکان با رویکرد صرف آموزشی برقرار نبوده، بلکه یک رویکرد تربیتی برای تفهیم سبک زندگی فکری مسلمان در مسجد برقرار بود. از این رو، محافظت از وجهه و جایگاه تربیتی مسجد، محافظت از بذر عادات و آموزه‌های رفتاری‌ای است که مؤمنی که به مسجد پای می‌گذارد آنها را فرامی‌گیرد و بذر آن در وجودش کاشته می‌شود.

■ ویژگی‌های مسجد طراز اسلامی

مسجد در جایگاه جلوه‌گاه بندگی

مسجد خانه خداست و اولویت اول بنده در آن طبیعتاً بندگی است. جایی که جایگاه سجده است، آنهم سجده‌ای که طبق تعالیم اسلامی اوج عبادت و بندگی برای خداوند است، طبیعتاً باید به نحوی اداره و سازماندهی شود که بذر عبودیت در آن رشد کند و بنده به اوج تعالی انسانی خود برسد.

در باب کاشت خیرات اجتماعی، می‌توان به ایجاد جامعه‌ایمانی، رفع و حل مسائل جامعه مؤمنین، ایجاد فضایی برای اخوت ایمانی، فراهم آمدن محفلی برای شور درباره امور جامعه اسلامی و... اشاره کرد، که تمامی این بذرها در زمینی که مسجد نام دارد، قابل کشت و برداشت است.

■ داشت خیر

برای حفاظت از آنچه در مسجد بذر آن ریخته شده است، اقدامات هوشمندانه زیادی باید صورت بپذیرد تا با تحقق مسجد طراز اسلامی، حفاظت از رویش‌های اصیل دینی که در بخش قبل به تعدادی از آنها اشاره شد به بهترین نحو صورت بپذیرد.

مسجد امروز و فردا در جهت‌گیری‌ها و حضور در عرصه سیاسی که بخشی از واقعیت مسجد تا همیشه هست و خواهد بود، باید معتدل، آرام و پذیرنده باشد و قدرت جاذبه‌اش بر دافعه‌اش بچربد.

■ برداشت خبر مسجد معتدل

مسجد امروز و فردا در جهت‌گیری‌ها و حضور در عرصه سیاسی که بخشی از واقعیت مسجد تا همیشه هست و خواهد بود، باید معتدل، آرام و پذیرنده باشد و قدرت جاذبه‌اش بر دافعه‌اش بچربد. در خارج از جوامع اسلامی، بنیادگرایی و نفرت‌پراکنی و در داخل جوامع اسلامی درگیری در مسائل حزب‌بازی و مسائل خُرد، قدرت جاذبه مسجد را خواهد کشت و فرصت برداشت خیرات را از جامعه می‌گیرد. چرا که در چنین شرایطی اولویت مسجد مسائلی خواهد بود که وجود آن مسائل مانع تابش نور معنویت و حقیقت بر خدمات‌دهی مسجد به مردم خواهد شد.

یکپارچگی جامعه اسلامی و نمایش وحدت و همدلی نمازگزاران است. اینکه افراد مختلف، زن و مرد، بزرگ و کوچک، صاحبان افکار و سلیقه‌های مختلف، همه در یک جا گرد هم می‌آیند. همدل و همسو و دوش‌به‌دوش یکدیگر می‌ایستند، نماد وحدت اجتماعی است، از این منظر مسجد نگهدار بذر وحدت و مجالی امن برای رویش یکپارچگی جامعه اسلامی است.

برای حفاظت از آنچه در مسجد بذر آن ریخته شده است، اقدامات هوشمندانه زیادی باید صورت بپذیرد تا با تحقق مسجد طراز اسلامی، حفاظت از رویش‌های اصیل دینی که در بخش قبل به تعدادی از آنها اشاره شد به بهترین نحو صورت بپذیرد.

مسجد در جایگاه تعاون اجتماعی

مسجد یک جایگاه عمومیست که هر قشری به آن راه دارد و از این روست که محفل گفت‌وگو پیرامون مسائل اجتماعی، جایگاه مناسبی برای تعاون اجتماعی مسلمانان و پیدا کردن یک راهکار برای هم‌افزایی و رفع مشکلات آن‌هاست، کاری که هنگامی که به نتیجه نهایی می‌رسد، خیر مسجد در آن به صورت عیان روشن است. از این رو، مسجد نگهدار بذر خیرخواهی و نوع‌دوستی در جامعه است.

مسجد، پایگاه وحدت اجتماعی

اصلاً صف و جماعت و آن نظم زیبای هنگام نماز در مسجد تجلی‌گاه پر شکوه انسجام و

مسجد اگر بنای ایفای نقش اجتماعی را دارد و اگر قرار است مزرعه برداشت خیرات فردی و اجتماعی باشد، نمی تواند توسط یک نفر و با شیوه های سنتی مدیریت دقیقه نودی و لحظه آخری و مدیریت در لحظه اداره شود.

رهبری مسجد توسط امام جماعت عادل، پویا و کاردان

مسجد در دوره های بحران های اجتماعی و فرهنگی برای حفظ کارکرد و مجال داشتن برای برداشت خیرات ذاتی خود، نیازمند هدایت ائمه جماعتی روشن اندیش، بهروز، آگاه، عادل، پویا و کاردان است. وجود امام جماعتی با ویژگی های فوق باعث خواهد شد تا مسجد از مسیر حقیقی خود خارج نشده و قابل اعتماد برای نمازگزاران و مراجعان و نیازمندان به مسجد باقی بماند. مسجد فردا با امام جماعت سنتی با افکار متعلق به گذشته قابل اداره و اعتماد نخواهد بود. ایفای نقش اصیل مسجد در مساجد جوامع اسلامی و غیراسلامی

در آینده به شدت و امدار امامان جماعت بهروز و کاردان است.

اداره مسجد با یک سازماندهی دینی و بهروز

مسجد اگر بنای ایفای نقش اجتماعی را دارد و اگر قرار است مزرعه برداشت خیرات فردی و اجتماعی باشد، نمی تواند توسط یک نفر و با شیوه های سنتی مدیریت دقیقه نودی و لحظه آخری و مدیریت در لحظه اداره شود، مسجد مدرن امروز و فردا باید سازماندهی شده آماده ایفای نقش اجتماعی اش باشد. این به معنای سازمانی کردن مسجد و ایجاد بوروکراسی های معمول نیست، بلکه به معنای این است که برای هر نقش، یک برنامه درست، کارشده، پخته و

کارشناسی شده وجود داشته باشد و از اقدامات خلق الساعه پرهیز شود. ساده گیری، بی برنامه گی، کارنامه سازی، آمار سازی و اقدام نمایشی می تواند یک مسجد را از ایفای نقشش در جامعه خود به طور کامل حذف کند و اینجاست که سازماندهی دینی و بهروز مانع چنین رخدادی خواهد شد.

اداره مسجد توسط یک تیم

مسجد امروز و فردا برای ایفای هر چه بهتر نقش کنشگری اجتماعی خود، نمی تواند توسط یک نفر اداره شود، امام جماعت، یا یک عضو قدیمی هیئت امنا با همه صلاحیت ها و کاردانی ها و اخلاص ها، به تنهایی قادر به اداره تمام امور مسجد نیستند. بهتر

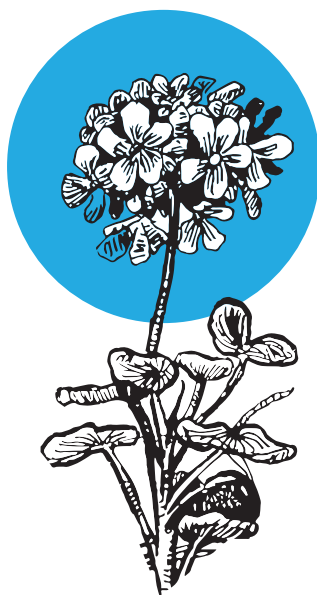
است امور مختلف مسجد، تحت هدایت امام جماعت و کمک اعضای هیئت امناء، توسط چند تیم از اهالی مسجد و نمازگزاران، امور خود را سازماندهی شده و با برنامه به پیش ببرد. مسجد امروز نمازخانه نیست، بلکه یک نهاد اجتماعی فعال است و تیم‌سازی در آن یک ضرورت به شمار می‌آید.

■ آغاز یک پایان با روز جهانی مسجد

مقام معظم رهبری جمله‌ای درباره نقش فردی و اجتماعی مسجد دارند که قابل تأمل است: «مسجد پایگاه است؛ نه فقط پایگاه برای فلان مسئله اجتماعی، [بلکه] مسجد می‌تواند پایگاه همه کارهای نیک باشد؛ پایگاه خودسازی، انسان‌سازی، تعمیر دل و تعمیر دنیا و مقابله با دشمن و زمینه‌سازی برای ایجاد تمدن اسلامی و بصیرت‌افزایی افراد.» جهان پیش‌رو به علت وقوع وقایع

سخت و سهمگین اجتماعی، سیاسی و فرهنگی، دیر یا زود با خواست و ازدحام فراوانی برای ورود به مسجد روبه‌رو خواهد شد و آماده‌سازی این نهاد اجتماعی که از قضا خانه خداوند هم هست، یک ضرورت به شمار می‌رود. بازاندیشی در اداره مسجد، در کارکردها و کارسازی‌های مقتضای روز، می‌تواند به منزله آماده‌سازی مسجد برای عصر پیش‌رو باشد. در غیر این صورت مسجد تقلیل

یافته است به نمازخانه، در نهایت در همین حد در اجتماع کارکرد خواهد یافت و این ناشکری بزرگی برای جامعه اسلامی است که از موهبتی با کارکرد مسجد این‌گونه بهره‌بردارد. روز جهانی مسجد فرصتی برای بازاندیشی ایفای نقش فردی و اجتماعی مسجد است و به این بهانه می‌توان نقصان‌های روندی در این باب را دریافت و برای اصلاح آن گام برداشت.

یکی از بهترین فرصت‌ها در مبحث تربیت و تبلیغ دین اسلام استفاده از مناسبت ماه محرم و صفر، به ویژه موضوع «اربعین» است. امام جماعت با استفاده از نرم افزار و مغزافزاری به نام «اربعین» می تواند تربیت و معرفت را در مدرسه امام حسین علیه السلام باز تعریف کند. پرونده پیش رو برای شما از «اربعین» می گوید...

اربعین نامه

شبهای اربعینی مردم

اربعین، زیارت
وامت سازی

اربعین، موضوعی
مستقل و مرتبط

اربعین، موضوعی مستقل و مرتبط

بررسی ۳ موضوع برای پژوهش اربعین

گفتاری از: حجت الاسلام والمسلمین حمید پارسانیا
استاد حوزه و دانشگاه و عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی

۲۰

نشریه محراب
شماره ۵

مباحثی که دربارهٔ ثواب زیارت اربعین و آثار معنوی و اخروی آن بیان شده است و پژوهش‌هایی که دربارهٔ سلوک معنوی عاملان این مناسک انجام شود، در زمرهٔ مطالعات نوع نخستند و با روش‌های مربوط به خود انجام می‌شوند.

مطالعات نوع دوم، به بُعد تجویزی مناسک اربعین می‌پردازد و از جایز بودن یا جایز نبودن، استحباب، کراهت، حرمت، وجوب یا اباحت این مناسک و همچنین از آداب و شرایط آن سخن می‌گوید. این گونه از مطالعه، از نوع مطالعات فقهی ست و با روش فقهی نیز انجام می‌شود.

مطالعات نوع سوم، خلاف مطالعات نوع دوم، به احکام و ضوابط شرعی اربعین به عنوان یکی از مناسک و رفتارهای دینی نمی‌پردازد، بلکه به رفتار و عمل مردم در این مناسک، اعم از رفتارهای موافق با ضوابط شرعی و مطابق با مراد تشریعی خداوند یا مخالف با آن می‌پردازد. این سطح از مطالعات، از نوع مطالعات فرهنگی، اجتماعی، تاریخی و حتی روان‌شناختی و تربیتی ست و از روش‌های مربوط به این علوم استفاده می‌کند.

امور و پدیده‌های دینی و از جمله مقام امام و امامت، منزلت سیدالشهدا و همچنین احوال و امور مربوط به ائمهٔ معصوم، از جمله مسئلهٔ اربعین را با رویکردهای سه‌گانه می‌توان شناخت:

اول: مطالعاتی ست که ابعاد تکوینی اربعین را بررسی می‌کند.

دوم: مطالعاتی ست که بُعد مناسکی و رفتاری اربعین را به لحاظ دینی و شرعی مطالعه می‌کند.

سوم: مطالعات تاریخی و فرهنگی اربعین است که فراز و فرود عمل و اقبال مردم به آن را شناسایی می‌کند.

مطالعات نوع اول، به ابعاد تکوینی تاریخ و جغرافیای اربعین، یعنی به زمان و مکان آن می‌پردازد و ابعاد معنوی و ملکوتی این حادثه را بررسی می‌کند. این نوع از مطالعات، متناسب با سطح و افق پژوهشگر، روش مربوط به خود را دارد. بخشی از آن می‌تواند در زمرهٔ مطالعات تجربی طبیعی باشد و از روش‌های مربوط به این علوم بهره‌بردار و بخشی دیگر در حوزهٔ مطالعات کلامی و عرفانی قرار می‌گیرد و از روش‌های نقلی شهودی یا عقلی تجربی نیز بهره‌می‌برد.

تاریخی، اجتماعی و تربیتی را فراهم می‌آورد یا زایل می‌گرداند؛ همان‌گونه که مطالعات فرهنگی، اجتماعی یا تربیتی اغلب بر اساس مبانی و اصول موضوع‌های بنیان نهاده می‌شود که مطالعات فقهی یا مطالعات کلامی، فلسفی یا عرفانی را به دامن خود فرومی‌کاهد و هویت معرفتی - علمی آنها را به رسمیت نمی‌پذیرد.

البته پذیرش امتیاز بین انواع مطالعات و روش‌های مربوط به آنها، به معنای نفی ارتباط و تعامل یا دادوستد علمی بین آنها نیست. مطالعات تکوینی دربارهٔ مسئلهٔ رسالت و امامت و پدیده‌های دینی که اغلب با روش‌های کلامی، فلسفی و عرفانی انجام می‌شود، زمینه یا اصول موضوعه مربوط به مطالعات تشریعی - فقهی را ایجاد می‌کند، یا از بین می‌برد؛ همچنین اصول، مبادی یا پارادایم‌های مربوط به مطالعات فرهنگی،

■ استقلال و ارتباط در ابعاد پژوهش اربعین

نکتهٔ مهم در مطالعه و شناخت پدیدهٔ اربعین، تفکیک بین انواع مطالعات و روش‌های مربوط به هر نوع و خودداری از خلط بین این انواع و روش‌های مربوط به آنها و ممانعت از تقلیل‌گرایی و فروکاستن برخی از این انواع به دیگر انواع است.

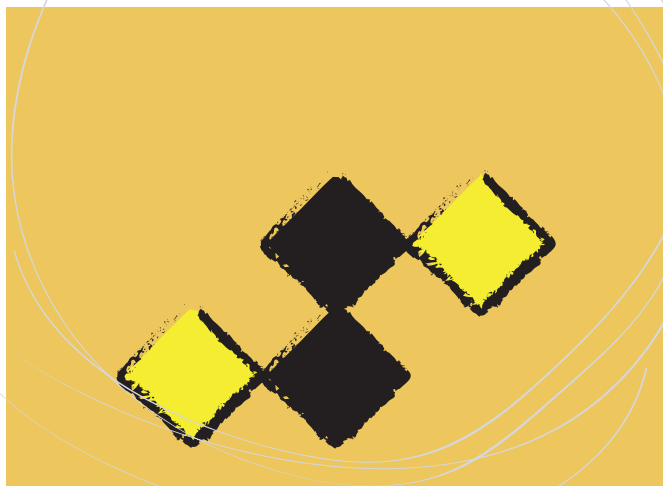
نکته مهم در مطالعه و شناخت پدیده اربعین، تفکیک بین انواع مطالعات و روش‌های مربوط به هر نوع و خودداری از خلط بین این انواع و روش‌های مربوط به آنها و ممانعت از تقلیل‌گرایی و فروکاستن برخی از این انواع به دیگر انواع است.

■ بُعد فرهنگی و اجتماعی زیارت اربعین

زیارت امام حسین و خصوصاً زیارت اربعین و مناسک مربوط به آن، به لحاظ تاریخی و اجتماعی با تاریخ و فرهنگ شیعی پیوند خورده است. اولین زیارت اربعین را یکی از صحابی رسول خدا، جابر بن عبدالله انصاری، و نیز اهل بیت رسول خدا، یعنی زین العابدین سیدالسادین علیه السلام و زینب کبری علیها السلام و کاروان اسرای واقعه کربلا رقم زدند که به قصد زیارت، مسیر بازگشت از شام

به مدینه را به مسیر شام به کربلا و مدینه تغییر دادند. به موازات مباحث کلامی و فقهی زیارت، جنبه فرهنگی و اجتماعی زیارت نیز همواره به عنوان یک پدیده مهم و فعال اجتماعی حضور داشته است؛ بلکه تحقق اجتماعی این پدیده‌ها، همواره متأثر از مباحث کلامی، فلسفی، عرفانی و فقهی مربوط به آن بوده است؛ زیرا روایاتی که ابعاد معنوی زیارت را تشریح کرده و با بیان فقهی و تجویزی، به انجام آن تحریض و تشویق کرده‌اند، از عوامل مهم استقبال مردم از اربعین و کشش و کوشش آنها به سوی آن بوده است. اقبال مردم به زیارت اربعین به معنای ورود این مسئله به عرصه فرهنگ و تاریخ است و این پدیده فرهنگی و تاریخی، در مراتب بعد، مطالعات مربوط به خود رami طلبد. زیارت امام حسین علیه السلام به طور عام، و زیارت اربعین آن حضرت به طور خاص، همواره یک کنش و رفتار قوی فرهنگی و اجتماعی بوده و به موازات حضور تأثیرگذار فرهنگی و اجتماعی خود، همواره در تعامل و تعاضد، یا تقابل و ستیز با دیگر بخش‌های فرهنگی و اجتماعی قرار گرفته است.

■ جایگاه سنت هدایت در فرهنگ و تاریخ

خداوند سبحان همان گونه که آدمیان را با قدرت انتخاب مسیر هدایت و ضلالت می آفریند، قدرت شناخت این دو مسیر را نیز به آنها می دهد؛ فجور و تقوا را از درون به آنان الهام، و از برون به ایشان اعلام می کند. الهام فجور و تقوا، به نجوای الهی در فطرت و عقل آدمیان است که پیامبر درونی آنان است و اعلام فجور و تقوا، به اظهار خداوند در فرهنگ و جامعه است که با معجزات انبیا و آیات باهره و نشانه های آشکار او انجام می شود؛ به گونه ای که ابلاغ مبین و روشنگر

انجام می شود و حجت بر بندگان تمام می گردد. خداوند سبحان همان گونه که عرصه فرهنگ و جامعه را صحنه عمل و کردار انسان ها قرار داده است، سنت و کار خود را نیز در همین عرصه دنبال میکند؛ به گونه ای که باطل نتواند اعلام هدایت و نشانه های دیانت را زایل گرداند.

■ نشانه های هدایت

فرازهای زیارت جامعه به ابعاد سه گانه مسئله امامت، یعنی بُعد تکوینی، بُعد فقهی و همچنین بُعد فرهنگی و اجتماعی آن اشارت دارد. بخش هایی که از شرافت محل و مقام و منزلت ائمه معصوم سخن می گویند، از مقامات معنوی آنها در نظام هستی خبر می دهند؛ بخش هایی نیز به جایگاه آنها در نظام تشریع و به حقوق و احکامی اشاره می کنند که درباره آنها وجود دارد؛ ولی در بخش های دیگر و از آن جمله به جایگاه ایشان در عرصه فرهنگ و جامعه می پردازند و از سنتی یاد می کنند که خداوند سبحان درباره آنها، با عنوان «اعلام الهدی»، یعنی نشانه های هدایت الهی یاد می کند. اعلان، اظهار یک شیء است؛ ولی اعلام، علم کردن و برافراشتن یک امر

زیارت امام حسین به طور عام، و زیارت اربعین آن حضرت به طور خاص، همواره یک کنش و رفتار قوی فرهنگی و اجتماعی بوده و به موازات حضور تأثیرگذار فرهنگی و اجتماعی خود، همواره در تعامل و تعاضد، یا تقابل و ستیز با دیگر بخش‌های فرهنگی و اجتماعی قرار گرفته است.

که با سلوک و رفتار مؤمنان محقق می‌گردد؛ بلکه یک پدیده فرهنگی ست که در مسیر سنی الهی تاریخی، مسئولیت‌های دیگری هم دارد، نظیر برافراشتن علم و پرچم هدایت جهت اتمام حجت و حتی فراتر از آن، آمایش، ایجاد مشارکت، معاضدت، همراهی و انسجام اجتماعی مؤمنان برای رخدادهای عظیم‌تر تاریخی.

نقش اجتماعی و فرهنگی حساس و فعال زیارت امام حسین به طور عام، و زیارت اربعین به طور خاص، در طول تاریخ از یکسو موضع‌گیری مخالف و مبارزه قدرت‌های سیاسی، و از دیگر سو تدبیر و مدیریت ائمه معصوم و حتی پیش‌بینی پیامبر ﷺ و عملکرد ایشان و همچنین عنایات و

■ ارتباط هدایت و بُعد فرهنگی اربعین

به نظر می‌رسد زیارت اربعین، یکی از همان بارقه‌های الهی ست که با کارکرد فرهنگی و اجتماعی و تاریخی خود، دست‌کم زمینه اندیشه درباره حقیقت و شناخت حقیقت را برای هر انسانی که نجوای فطرت الهی خود را در پرسش‌گری و جست‌وجوی حقیقت خاموش نکرده باشد، فراهم می‌آورد.

به بیان دیگر زیارت امام حسین ﷺ فقط یک منسک دینی، نظیر دیگر مناسکی نیست

است؛ به گونه‌ای که چنان پرچم، نشانه و علامت برای همگان باشد. در بخشی از زیارت جامعه درباره منزلت و جایگاه ائمه معصوم آمده است که جایگاه شما چنان است که نه تنها مؤمنان و صالحان، بلکه هر انسان فاجر طالح و هر جبار معاند و شیطان رانده شده‌ای نیز به جلالت، عظمت و بزرگی آن واقف است. در متن زیارت عاشورا نیز از امام حسین ﷺ با عنوان حجت خداوند بر خلق یاد می‌شود و کسی که بندگان به سبب او از جهالت و از حیرت ضلالت، نجات پیدا می‌کنند.

الحسن بن علی بن جعفر سنة ۲۶

بدون لحاظ کردن سنت‌های الهی در تاریخ و فرهنگ، تبیین و تحلیل کرد.

بشری نبوده است که به عناصر تاریخی بشری آن فرد کاهش یابد؛ بلکه مجرای یکی از سنن الهی تاریخ است که به رغم مقاومت مستمر کنش گران سیاسی و هم چنین به رغم تلاش‌های فرهنگی جریان‌های معرفتی رقیب، در متن تاریخ اسلام تداوم یافته و اینک با زوال موانع داخلی، ظرفیت‌های بیشتری را برای ایفای نقش‌های گسترده‌تر در جامعه بشری پیدا کرده است.

بنابراین نه ابعاد تکوینی و فقهی زیارت اربعین را می‌توان به بُعد فرهنگی و اجتماعی آن فروکاست و نه می‌توان بُعد فرهنگی و اجتماعی آن را بدون آن ابعاد و همچنین

مواجهات ویژه الهی را جهت تثبیت و تقویت آن، به همراه داشته است.

■ سنن الهی و مطالعات فرهنگی

مطالعاتی که با نظر به بُعد تاریخی و فرهنگی این جریان شکل می‌گیرد، ضمن آنکه زیارت را کنشی انسانی می‌بیند و از این جهت پیامدها و آثار آن را بر نهادها و سازمان‌های مختلف اجتماعی دنبال می‌کند، از این نکته نیز نمی‌تواند به سادگی عبور کند که استمرار تاریخی زیارت اربعین، پدیده‌ای صرفاً

اربعین و امت سازی

بررسی ظرفیت امت سازی اربعین

در گفت و گو با آیت الله سید مهدی میرباقری
عضو مجلس خبرگان رهبری

به کوشش دکتر محمد رضا نظری / پژوهشگر حوزه دین

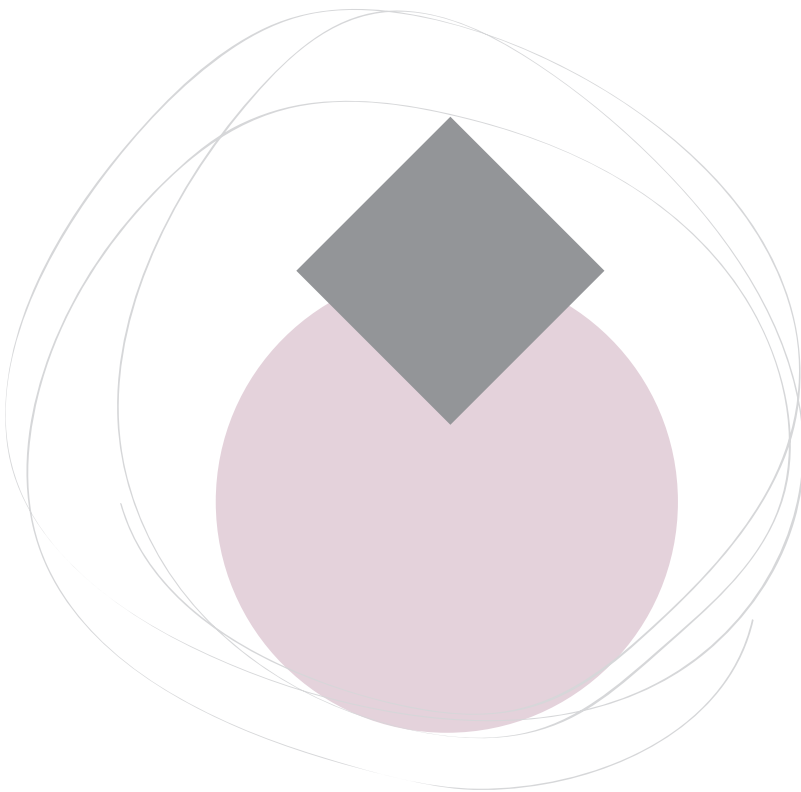
■ یکی از مهم ترین مناسک دینی که در ادیان مختلف نیز وجود دارد مسئله زیارت است. این مسئله نیز در عالم اسلام به صورتی پررنگ چه در عالم شیعه و چه در جهان تسنن دیده می شود. در اولین سؤال خواستم مطرح کنم: اساساً مفهوم زیارت از منظر شیعه چیست و چه شاخصه هایی دارد؟

زیارت، هجرت به سوی امام و عبور از این حجب ظلمانی و رسیدن به وادی ولایت امام است؛ محور امت سازی در تاریخ هم هست که از نظر تاریخی و تجربی، روشن است. یکی از حقایقی که حول اهل بیت، به خصوص حول عاشورا شکل گرفته، شکل گیری زیارت است. زیارت، تجدید عهد با امام و هجرت به سمت امام است. بعضی از عبادات، فردی و بعضی نیز جمعی

اشاره:

اربعین بی شک یکی از مهم ترین مناسک شیعه است که زوایای پید و پنهانی دارد. یکی از این جنبه ها تفسیری تمدنی از این اتفاق عظیم است. در این راستا به سراغ آیت الله سید مهدی میرباقری رفتیم و ظرفیت تمدن سازی اربعین را از ایشان جویا شدیم.

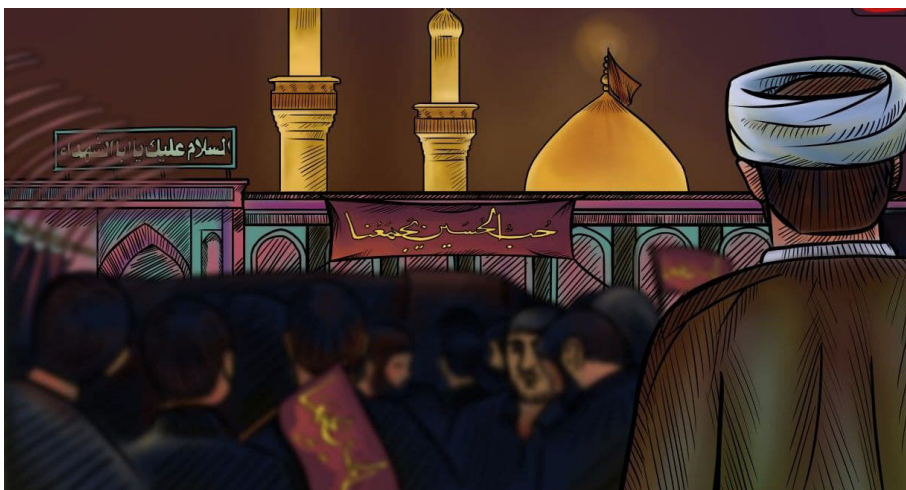

است. امت‌سازی به یک عبادت جمعی نیاز دارد؛ نیاز به انفاق دارد، نیاز به شهادت‌طلبی دارد. بنابراین به خودی خود امت تشکیل نمی‌شود. ثواب زیارت سیدالشهدا ثواب شهادت در رکاب نبی اکرم است؛ ثواب انفاق بی‌حد در راه خداست؛ ثواب هزاران حج است. اساساً بیشترین چیزی که زیارت امام با آن مقایسه شده، حج است؛ از یک حج تا هفتاد هزار. زیارت امام به «لقاء الله فوق عرشه» ختم می‌شود. این برکات در کجای حج است؟ آن‌هایی که دنبال انبیا حرکت کردند و بایش از دنیا مأنوس شدند و در طرح خدای متعال می‌خواهند زندگی کنند، باید حول امام جمع شوند و تجمع حول امام بسازند.

■ منظور تان این است که امام همان نقطه کانونی خلقت است، که انسان‌ها در کنار او با هم مرتبط می‌شوند؟

این سخن که جامعه برای ارضای نیازهای مادی شکل می‌گیرد، هم درست است و هم نادرست. اینکه جامعه تجمع نفوس است برای اینکه نیازهای مادی خودشان را تأمین کنند، و مسکن، خوراک، پوشاک و امنیت از حوادث طبیعی و غیرطبیعی در جامعه شکل می‌گیرد. در تمدن‌های مادی، مقیاس همین است؛ ولی در تمدن الهی تجمع برای پرستش خدای متعال است. به تعبیر دیگر، همه تمدن‌ها تجمع حول ائمه‌ای است برای پرستش؛ یا حول ائمه‌ای برای

دنیاپرستی است یا حول ائمه حق است برای خداپرستی. تجمع امت انبیا حول انبیا، برای پر کردن شکم و رفاه مادی و اینها نیست؛ گرچه آن رفاه و امنیت هم در مقیاس بالاتری برایشان حاصل می‌شود، ولی اصلاً جامعه حول الامام، جامعه برای ارضای نیاز مادی نیست. اگر کسی به امام رسید، خوابش هم نماز است، بازارش هم نماز است، اداره‌اش هم نماز است، مدرسه‌اش هم نماز است، آشپزخانه‌اش هم نماز است؛ اما وقتی از امام جدا می‌شود، مسجدش هم مسجد ضرار می‌شود و فقط دوری از خدا را ایجاد می‌کند.

محبت هیچ چشم‌داشتی ندارند. «المتبادلون فی الله»؛ آنها امکاناتی را که به‌سختی به‌دست آوردند، بذل می‌کنند، ولی در راه خدا؛ اهل دنیا هم بذل می‌کنند، ولی خدایشان نفس‌است، دنیاست، شیطان در جامعه مؤمنین که حول امام شکل می‌گیرد، هویت‌های قومی و صنفی و نژادی از بین می‌رود، زبان بی‌معنا می‌شود، رنگ بی‌معنا می‌شود. هیچ‌وقت دیده‌اید کسی هنگام زیارت امام رضا (ع) بحث کند که این فارس است، این آذری‌ست، این عرب است؟ همه زائرند. پرتو امام این هویت‌ها را نفی می‌کند. هم گرایشی، هم دلی، هم فکری، همراهی در مسیر توحید، بر محور زیارت امام محقق می‌شود.

■ با این توصیف امام محور و میزان تشکیل امت است؟ بله، اصل امت اسلامی از تجمع حول امام شکل می‌گیرد. امام، طبق زیارت جامعه «عناصر الابرار» است و آن‌هایی که جزو ابرار می‌شوند، همه عناصر وجودی‌شان با انوار امام شکل می‌گیرد. امام همان‌طور که عناصر الابرار است، ارکان البلاد هم است. بلاد مؤمنین بر محور امام شکل می‌گیرد و همه جا آهنگ امام دارد، صبغة امام دارد، صبغة الله دارد، همه جا تجلی روح امام است؛ کما اینکه تمدن‌های مادی هم تجلی ارواح پرچم‌داران خودشانند.

جامعه بر اساس یک سری مفاهیم تعریف شده با هم مرتبطند. به نظر شما زیارت این قدرت را دارد که در نقش انتقال دهنده این مفاهیم باشد؟
همه عناصر لازم برای امت‌سازی، از شهادت‌طلبی تا اتفاق تا عبادت جمعی امت، در زیارت محقق است و آثاری که برای زیارت گفته شده، همین است. اگر امتی حول امام جمع شد، آفاق غیب و عوالم الهی به روی او گشوده می‌شود، تا جایی که به «لقاء الله فوق عرشه» می‌رسد. امت زائر، امتی است که در آن فضا زندگی می‌کند. لذا حول امام، جامعه «المتحابون فی الله» شکل می‌گیرد؛ یعنی جامعه‌ای که به‌همدیگر محبت می‌کنند و در این

■ جامعه همین‌گونه که شکل نمی‌گیرد. تک‌تک مردم در

جامعه حول الامام، جامعه
برای ارضای نیاز مادی
نیست. اگر کسی به امام رسید،
خوابش هم نماز است، بازارش
هم نماز است

زیارت عاشورا است. کسی که زیارت عاشورا می خواند، می فهمد کسی که عاشورا را به پا کرده فقط شمر نیست و نسبت به آنها موضع دارد. به لعن آنها و اشیاع و اتباع و اولیای آنها و برائت از آنها تا قیامت خواهد پرداخت. قرب و معیت و ثبات قدم و مقام محمود و حیات طیبه، از دیگر آثار زیارت است.

■ پس به نظر شما در زیارت یک وجه مستتر تمدن آفرینی وجود دارد که لازم است در تحلیل زیارت به آن توجه جدی شود؟

البته اینکه اسم تمدن را بر آن گذاشتند، از باب نبودن لفظ است؛ و گرنه حقیقت عصر حضور، یک واقعه فراتمدنی است و ربطی به تمدن ندارد؛ بلکه جلوه ای از غیب این عالم است و کلمه غیب در آن ظهور پیدا می کند. زیارت، همه ارکان ایجاد یک امت بر محور امام، برای حرکت به سوی عصر ظهور را داراست.

البته تمدن دیرپا تر و دورپا تر است. خیلی نباید دنبال دولت مستعجل باشید. آنها که دنبال دولت مستعجل بودند، در گودی قتلگاه، امام حسین را محکوم به شکست می دانستند؛ ولی زینب کبری فرمود این طور نمی ماند و عالم عوض می شود. زیارت محور یک سفر معنوی همه جانبه است که همه امکانات حرکت به سمت «امت واحده اسلامی در عصر ظهور» را فراهم می کند. ثوابی هم که برای زیارات گفته شده، اینکه زیارت به منزله شهادت، به منزله انفاق، به منزله حج است، به همین دلیل است. در نتیجه یک جامعه مستشهد ایجاد می کند که افرادش در سلوک فردی شان طالب شهادت می شوند و آرزویشان می شود «ان یرزقنی طلب ثارک مع امام منصور». زیارت عاشورا انسان را مستشهد می سازد؛ آدمی می سازد که بصیرت پیدا می کند؛ صف حق و باطل را تشخیص می دهد. درک وسعت حادثه عاشورا و بصیرت به جبهه تاریخی دشمن، از آثار

■ مفاهیم دیگری هم چون گردشگری و توریسم در این قاب چقدر تحلیل می شود؟

اصلاً قابل مقایسه نیست و نمی خواهم مقایسه کنم، ولی ببینید چطور برای توسعه، بر صنعت توریسم به عنوان یک صنعت استراتژیک تکیه می کنند؛ چون باعث انتقال فرهنگ است و انتقال فرهنگ، مبدأ انقلاب اجتماعی می شود. غربی ها از طریق مسافرت شرقی ها به کشورهای اروپایی، دنیای شرق را تسخیر کردند. آدم های بی هویتی که وقتی به اروپا رفتند، ایران را وابسته به غرب کردند و گفتند باید از مغز سر تا نوک پایمان اروپایی شویم. این خاصیت سفرهای این چنینی است. بحث درآمد هم مطرح نیست؛ غرب حاضر است برای گسترش توریسم هزینه کنند. بنابراین این یک نوع سفر است؛ یک سفر دیگر هم زیارت نام دارد که آنهم باعث انتقال فرهنگ می شود؛ ولی فرهنگ تمدن دیگری را انتقال می دهد که

زیارت محور یک سفر معنوی
همه جانبه است که همه
امکانات حرکت به سمت
«امت واحده اسلامی در عصر
ظهور» را فراهم می‌کند.

۳۱

نشریه محراب
شماره ۵

**فهم خیلی ادراک شده نیست.
یعنی ما به صورت ناخود آگاه
داریم در این بحر عمیق کشیده
می‌شویم و خیلی از زائران به
این ظرایف توجه ندارند. همین
الان بسیاری از مسئولین ما
اربعین را به چشم گردشگری
می‌بینند.**

ببینید گردشگری به روال
موجود بستر توسعه غربی است،
ولی گسترش زیارت اربعین ضد
توسعه غربی است و مانع توسعه در
مقیاس ملی، امت و حتی در مقیاس
جهانی است. حتی مطمئن باشید
غربی‌ها قبل از ما پژوهش‌های
علمی خود را آغاز کرده‌اند تا
این واقعه را بشناسند. لذا شبکه
توسعه گرایان و وابستگان فرهنگی

باعث ترغیب افراد برای رفتن به این
زیارت برای دفعات بعدی می‌شود؟
آیا جز خلقی که در آنجا تجلی
می‌کند، چیز دیگری شما را جذب
می‌کند؟ این خلق، تجلی خلق امام
حسین است؛ یک جلوه کوچک از
ضیافت امام حسین در مردمی ست
که مهمان دارند و یک تجلی از
اصل ظهور است. شما جلوه‌ای از
آن ضیافت امام را که در بهشت
و در عصر حضور اتفاق می‌افتد،
در اربعین می‌بینید و این است
که به نظر من مشتاقان را جلب
می‌کند. اگر اربعین یک سفر عادی
مثل بقیه زیارات بود، این قدر جاذبه
نداشت. آنها که جلوه‌های باطنی را
کمتر درک می‌کنند، بدانند که این
جلوه‌ها در اربعین تجلی کرده است.
علتش نیز به نظر بنده از زیارت
اهل بیت در اربعین ناشی می‌شود.

**■ بنده با حرف‌های شما در این
خصوص مخالفتی ندارم، اما با
نگاه پدیدارشناسی که نگاه
می‌کنیم می‌بینیم که اتفاقاً این**

**■ می‌خواهم به صورت
مصادیقی در مورد زیارت اربعین
از حضرت تعالی سؤال کنم. این
زیارت ویژگی‌های خاص به
خودش را دارد، یا اینکه همانند
زیارات دیگر است؟**

اربعین در بین زیارات ویژگی‌های
مخصوص خودش را دارد. یکی از
ویژگی‌هایش این است که زیارت
تشوقی است. در روایات، زیارات
اقسامی دارد؛ یک قسم، زیارت
شوقی ست؛ یعنی عده‌ای مشتاق
امام‌شان هستند و دل‌شان برای
امام و فضای ولایت امام تنگ
می‌شود. اینها زیارات مخصوص
است و ثواب خاصی هم دارد.

ویژگی دیگر زیارت اربعین این
است که در آن، تجلی خاصی از
ضیافت امام و عصر ظهور محقق
شده که این را شما در محبین
حضرت می‌بینید. این سفر، سفر
سختی ست و همه کسانی که
رفته‌اند، می‌دانند؛ پیاده روی دارد،
سختی دارد، جای خواب خوب و
جای استراحت ندارد، غذایش هم
غذای لذیذی نیست. پس چه چیز

الْحُجَّۃُ الْعَرَبِیَّةُ

به غرب در کل دنیای اسلام، با این زیارت مخالفند. البته ممکن است عده‌ای واقعاً مؤمن باشند و بر اساس ایمان شان با این اندیشه غربی مقابله کنند. جبهه نفاق در دنیای اسلام هم با زیارت اربعین مخالف است و احساس می‌کند این زیارت، رقیب آن چیزی است که آنها خودشان را پرچم‌دارش می‌دانند. همه تقدس آنها به این است که به جای جهاد در راه خدا خودشان را خادم‌الحرمین می‌دانند. لذا احساس رقابت می‌کنند؛ در حالی که اربعین هیچ رقابتی با حج واقعی ندارد؛ چون هر دو یک حقیقتند. دشمنان اسلام می‌فهمند که اربعین گسترش فرهنگ عاشورا است. لذا برای مبارزه با آن برنامه‌ریزی می‌کنند؛ از ایجاد اختلال‌های فیزیکی گرفته تا ایجاد جنگ‌های روانی مثل ایجاد اختلاف نژادی، قومی و مذهبی. بنابراین ما باید مواظب نقشه دشمن باشیم و اربعین را به محور هم‌گرایی بین

همه موحدان عالم تبدیل کنیم. این ظرفیت در اربعین وجود دارد. ما باید برای هم‌گرایی بین گروه‌های مختلف شیعه با اختلاف سلاقی، مذاهب اسلامی و ادیان غیراسلامی کار کنیم و دیگران را هم دعوت کنیم تا از این تجربه معنوی بهره‌مند شوند.

■ با این توصیف به عنوان سوال آخر بفرمایید چرا ما نمود عینی را از این رخداد عظیم مشاهده نمی‌کنیم؟

بله، باید برای سایر عرصه‌ها هم از اربعین الگوبرداری شود. مثلاً چقدر از زمان جنگ هشت‌ساله ما می‌گذرد؟ ولی شما ببینید اربعین چطور این دشمنی را به الفت و محبت تبدیل کرده است. آیا جز از طریق «سلم لمن سالکم و حرب لمن حاربکم» بوده است؟ غیر از این است که محبین امام حسین حول محور امام حسین، این مسائل برای‌شان حل و فصل می‌شود؟ به نظر بنده می‌توانیم از این

مسئله برای سایر عرصه‌ها، به‌ویژه سامان‌دهی جریان زیارت در مقیاس ملی و مقیاس امت در ایران، الگوبرداری کنیم تا این اخلاق بسط پیدا کند. این احتیاج به مطالعات نظری جدی دارد. من پیشنهاد می‌دهم حول این موضوع، پژوهشگاه بزرگی تأسیس، و ابعاد جامعه‌شناسانه، انسان‌شناسانه و تربیتی اربعین مطالعه شود و از آن برای سامان‌دهی جامعه شیعه و امت اسلامی و امت موحدین استفاده کنیم. این تحولی را که در عقل عملی جامعه مؤمنین پیدا می‌شود، با عقل نظری تحلیل کنیم و آن را به راهبردهای قابل پیگیری برای ایجاد یک امت و حرکت به سمت ظهور تبدیل کنیم. تلقی بنده این است که این زیارت ظرفیت تبدیل شدن به یک کانون تولید فرهنگ ضدتوسعه را دارد و می‌تواند جامعه جهانی را از این حجاب عبور بدهد.

اربعین و مرور پنج کارکرد بشری

مروری بر پرونداد پیاده روی اربعین

حجت الاسلام والمسلمین رضا غلامی

رئیس موسسه مطالعات فرهنگی و اجتماعی

در نگاهی کلامی، بخشی از اهمیت آیین اربعین را می توان در آموزه هایی جست و جو کرد که فلسفه این بزرگداشت را توضیح می دهند؛ آموزه هایی هم چون:

— و من يعظم شعائر الله فانها من تقوى القلوب؛^۱

— و ذکرهم بایام الله ان فی ذلک لایات لکل صابر شکور؛^۲

— قل لا اسئلكم علیه اجر الا المودة فی القربی و...^۳

به طور حتم اربعین را علاوه بر شیوه های عملکرد در طول تاریخ، می توان به عنوان نمادی گویا و پر معنا و دارای کارکردهای تأثیرگذار درون و بیرون از مذهب شیعه نیز مورد بررسی قرار داد. در ادامه به مرور به شیوه های عملکرد اربعین و کارکردهای این رویداد عظیم دینی پرداخته می شود.

۳۳

نشریه محراب
شماره ۵

این گفتمان شامل مجموعه ای از تصاویر ذهنی ست که تعداد متفاوتی از ویژگی ها و ارزش ها و اعتقادات خاص مذهبی را در یک تصویر و حادثه، فشرده و متراکم کرده است. لذا این گفتمان به صورت زبان یا دستگاه

■ شیوه های عملکرد اربعین

با مرور در سیر تطور گفتمان کربلا و اربعین در می یابیم این جنبش دینی و مذهبی به عنوان مجموعه ای از نمادهای قدسی به همراه مناسک مربوط به آنها، در طول تاریخ به شیوه های ذیل عمل می کرده است:

با مرور در سیر تطور گفتمان کربلا و اربعین در می یابیم این جنبش دینی و مذهبی به عنوان مجموعه ای از نمادهای قدسی به همراه مناسک مربوط به آنها، در طول تاریخ به شیوه های ذیل عمل می کرده است:

و باز نمایاننده عمل می کند که هم برای باز نمایی خودش و هم باز نمایی سایر عناصر و تصاویر مذهب تشیع به کار می رود.

این گفتمان برای پیروانش این امکان را فراهم می کند که در مجموعه عناصر جهان پیرامون اعم از مذهبی و غیر مذهبی بتوانند تفاوت ها و تمایزات خودشان و دیگران را بفهمند؛ لذا گفتمان کربلا به مثابه یک گفتمان دینی، هم هویت ساز و هم باز نمایاننده هویت است. از سوی دیگر نیز عاملی برای فهم خویشتن در وجه اجتماعی و دینی و فرهنگی و سیاسی اش برابر دیگری هاست.

این گفتمان به مثابه ایدئولوژی عمل می کند. گفتمان کربلا به واسطه دانش خاصی که پدید می آورد، در فضایی از ارزیابی های مثبت و منفی و قضاوت های اخلاقی و دینی، زمینه هایی را برای ایجاد گرایش ها

و احساسات مثبت و منفی درباره امور مختلف فراهم می کند.

این گفتمان به واسطه وجه غالبی که در حیات دینی و عرصه های دین ورزی اقشار فرودست داشته است، گفتمان اصلی و غالب را برای تأمین، تولید و باز تولید معرفت دینی آنها، هم از منابع دینی و هم از جهان پیرامون فراهم می کرده است.

■ کارکردگرایی

در ادامه باید یادآور شد که این مراسم صرفاً یک آیین نیست و حول محور آن، تحولاتی در ابعاد مختلف حیات تشیع رخ می دهد. علت دوام و استمرار دین و مراسم دینی همین کارکردهایی ست که برای اجتماع بشری دارند. شناخت کارکردهای دین و آموزه های دینی و تحولات مربوط به آنها از آن رو اهمیتی مضاعف می یابد که ارزش های دینی از اساسی ترین عناصر هر نظام اجتماعی اند و از طریق کنترل و هدایت آنها می توان موجب تعالی یا

زوال یک جامعه شد. به همین دلیل واکنش های متعددی به تحولات سریع جوامع متأثر از مدرنیته نشان داده شده است.

کارکردهای اربعین را می توان در امور زیر برشمرد:

۱- عاطفه ورزی و ایجاد پیوندهای اجتماعی دگرخواهانه؛

در شرایطی که متعاقب تعلیم مدرنیته، انسانها به جدایی و گسست از یکدیگر سوق داده شده اند، اربعین بستر ممتازی برای عاطفه ورزی و ایجاد پیوندهای اجتماعی دگرخواهانه است. در این مراسم، طبقه و فاصله و شکاف نسلی، در یک هم گرایی و تعاون خیره کننده، جای خود را به تقویت اشتراکات و وفاق آفرینی می دهد. در توضیح این مطلب باید گفت کارکرد تجانس، وحدت و انسجام بخشیدن به جامعه و اعضای یک گروه اجتماعی را معمولاً دین و نظام های قانونی بر عهده داشته اند. در زمره کارکردهای تشریفات مذهبی، این است که مردم را گرد هم می آورند و

با یکدیگر «ربط» می‌یابند و به «جنب‌وجوش» می‌افتند. لذا می‌توان گفت اربعین فرصتی برای ایجاد جماعت است. این مراسم اوج هم‌بستگی اجتماعی و نمایش پیوندهای دینی‌ست؛ به‌طوری که کمتر واقعه‌ی دینی را می‌توان چون قیام امام حسین (علیه السلام) و برپایی مراسم مختلف نکوداشت آن سراغ گرفت که به‌رغم تنوع و کثرت در جلوه‌ها و تفاسیر و تجلیات در مناطق مختلف جهان، تا این میزان وحدت‌بخش و انسجام‌آفرین باشد. بر این اساس اربعین می‌تواند محیط پیوستگی دانشی، گرایشی، ارزشی، نگرشی، هنجاری و رفتاری به‌رغم تعلق خاطر حاضران در این مراسم به ساختارهای اجتماعی، فرهنگی و تاریخی متفاوت باشد.

افراد را کارآمدتر، و سعه‌صدر اجتماعی را افزون می‌کند و حیات اجتماعی خویشتن‌داری را رقم می‌زند. بر این اساس مراسم و مناسک آیینی، بازتاب‌دهنده رفتارهای انسانی، مبتنی بر مبانی و پیش‌فرض‌های اعتقادی است و به تقویت اعتقادات، ابراز و تحکیم هویت گروهی و دینی و باز نمود انسجام و هم‌بستگی جامعه‌ی شیعی می‌انجامد.

۲- فرصتی برای ایجاد جماعت؛

جامعه‌شناسان معمولاً صحبت‌های خود را از مفهوم «جمع»، به مفهوم «جماعت» که مهم‌ترین نوع جمع است، می‌رسانند. «جماعت» جمع‌ی ست پر از هم‌بستگی، مرکب از اشخاصی که معمولاً در یکجا گرد نمی‌آیند،

بدین‌سان پیوندهای مشترک‌شان را دوباره تصدیق می‌کنند و در نتیجه، هم‌بستگی اجتماعی را تحکیم می‌بخشند. اجرای مراسم مذهبی، میراث اجتماعی گروه را ابقا و احیای کند و ارزش‌های پایدار آن را به نسل‌های آینده انتقال داده، ارزش‌های آن جوامع را تأیید مجدد می‌کند.

در واقع کنش‌های متقابل اعضای گروه و خرده‌گروه‌ها، موجب «پویایی گروهی» می‌شود و بر اثر آن، اعضای گروه در زندگی یکدیگر رخنه می‌کنند و به یکدیگر وابسته می‌شوند، بر اثر آن، اعضای گروه به سرعت و با شدتی فزاینده، رفتار عاطفی یکدیگر را فرامی‌گیرند و در نتیجه، از نوعی همگروهی عاطفی برخوردار می‌شوند. تمرین صبر و بردباری در این مراسم، فرایند جامعه‌پذیری

۳- بازنمایی تجربه دینی مؤمنان؛

مناسک به عنوان مهم ترین عامل پیوند حالات روحی و سبک زندگی افراد با جهان بینی و نظم اخلاقی متناسب با آن، علاوه بر بازنمایی حیات مذهبی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی مؤمنان، رابطه عمیقی با هویت و معرفت دینی آنان نیز دارد؛ ضمن آنکه در جهت بازنمایی این هویت و معرفت نیز عمل کرده و گذشته از حمل فرهنگ دینی و نمادهای قدسی، امکانی جهت ایجاد معرفت دینی و تقویت ایمان مذهبی مؤمنان است. به تعبیر دور کیم، امور قدسی و لاهوتی در زمان جمع بودن افراد، بالاخص در مناسک، به شدت افزایش می یابد.^۴ به طور کلی دین از طریق مناسک و نظام نمادینش در این مناسک، به

حل مسئله معنا به واسطه تجربه رنج و شر و تناقضات اخلاقی موجود در جهان برای انسان ها می پردازد. اگر نظر دور کیم را مبنی بر ارتباط وثیق دین و امر قدسی و بازنمایی مفاهیم دینی در نمادهای مقدس و شعائر دینی بپذیریم، اربعین می تواند جایگاه ممتازی در تحکیم مبانی و نظام اعتقادی شیعیان ایفا کند. بی شک تجربه دینی حضور در مراسم عزاداری سیدالشهدا (علیه السلام) تجربه ای عمیق و تأثیرگذار بر فرد و جامعه خواهد بود.

این آیین در پیشبرد، اعتباربخشی و همچنین بازنمایی دگرگونی های فرهنگی جامعه سهم می شود.^۵ در این مناسک، مسائل اصلی مردم به طور نمادین بازنمایی، و پاسخی دینی برای آنها عرضه می شود. البته دانش مطالعات اجتماعی دین

باید به بررسی این مسئله پردازد که وجدان جمعی اجتماع دینی با استفاده از ظرفیت های اربعین حسینی، با چه سازوکارهایی تولید و بازتولید می شود.

۴- رسانه و رسانه اربعین برای ترویج شیعه؛

از سوی دیگر باید توجه داشت اربعین خود یک رسانه گویا برای ترویج تشیع است. از مشکلات و آسیب های ناشی از شیعه هراسی می توان به این نکته اشاره کرد که متأسفانه در شبکه های رسانه ای به هم پیوسته غربی، خط هماهنگی برای معرفی تشیع با نمادهایی هم چون قمه زنی به چشم می خورد. این خط رسانه ای تلاش می کند تشیع را با خشونت و کم فروغی عقلانیت که در بدو امر از

بسیاری شاخصه‌های دیگر، این فرصت را می‌دهند که به اربعین از زاویهٔ تبدیل آن به نماد تشیع نگر بسته شود.^۷

<<<<<<<

- ۱-سوره حج، آیه ۳۲.
 - ۲-سوره ابراهیم، آیه ۵.
 - ۳-سوره شوری، آیه ۲۳.
 - ۴-باقی، عمادالدین، جامعه‌شناسی قیام امام حسین و مردم کوفه، ص ۷۶.
 - ۵-میرسپاه، اکبر، «تحلیلی جامعه‌شناختی از سنت عزاداری امام حسین»، معرفت، فروردین ۱۳۷۶، ش ۲۰.
 - ۶-عقی‌زاده، محمد و بهرام امین‌زاده، «مراسم محرم و شکل‌گیری سازمان فضایی روستاهای برزورد»، مجله مسکن و انقلاب، ش ۱۰۲، ص ۱۲-۲۹.
 - ۷-امیل دورکیم، صور ابتدایی حیات دینی، ص ۴۷۶.
 - ۸-دانیل بیتس و فرد پلاگ، انسان‌شناسی فرهنگی، ص ۶۷۸.
 - ۹-ابراهیم قیاض و جبار رحمانی، «مناسک عزاداری و وجدان جمعی در تشیع ایرانی»، دین و ارتباطات، پاییز و زمستان ۱۳۸۶، ش ۳۲.
- مأخذ: نشر به رسالت، شماره ۱۲/۱۳۹۸، آبان ۱۳۹۸

مذاهب، می‌توان به این کارکردهای اربعین اشاره کرد: پیاده‌روی اربعین با مفهوم «رنج» گره خورده است که در ادیان و آیین‌های مختلف، مفهومی شناخته‌شده و تقدیس شده است. این فرصت ادبیات مشترک «رنج» با اغلب ادیان و مکاتب، کمک می‌کند که اربعین نمادی مأنوس‌تر و فهم‌پذیرتر برای ذهن فرد بیگانه با تشیع باشد و برای او جذابیت داشته باشد و با آن ارتباط برقرار کند. اربعین اوج ایثار و دگرخواهی و پیوستار بودن یک جامعه است و کسی نیست که این مفاهیم اخلاقی را در یک نماد ببیند و ارزش و مکانت آن نماد را تکریم و تجلیل نکند. از سوی دیگر این منسک از اختصاصات تشیع است و کمتر می‌توان هم‌آورد و بدیلی برای آن سراغ گرفت. این آیین به برجسته‌سازی و تمایزگذاری میان مکتب اهل بیت با سایر مذاهب اسلامی از یک سو و ممتازسازی آن در میان سایر ادیان و نحل کمک می‌کند. این مؤلف‌ها به همراه

چنین نمادهایی به ذهن متبادر می‌شود معرفی کند. از سوی دیگر برخی جامعه‌شناسان دین بیان می‌دارند که گسترش و سرایت نمادها و تصاویر مذهبی در جامعه، سبب می‌شود این تصاویر و نمادها که در کانون مرکزی صحنهٔ زندگی قرار دارند، ناگزیر به نماد آن جامعه نیز بدل شوند.^۶

اربعین این ظرفیت را دارد که با باز نمود رسانه‌ای مناسب، مؤلفه‌های دارای بار منفی نهفته در نمادهایی همچون قمه‌زنی را با مؤلفه‌های اصلی همچون محبت، ایثار، تعاون، دگرخواهی، رنج برای قرب به امر قدسی، هم‌بستگی اجتماعی و... که در آیین اربعین موج می‌زند، جایگزین کند.

۵-شناسا کردن نماد شیعه برای سایر ادیان؛

در تأکید در تلاش برای شناسا
کردن اربعین به عنوان نماد شیعه،
به ویژه برای پیروان سایر ادیان و

شبّهات اربعینی مردم

تبیین چند شبّه مردمی

درباره زیارت و پیاده روی اربعین

استاد محمدرضا محمدی شاهرودی

استاد حوزه و دانشگاه

۳۸

نشریه محراب
شماره ۵

ملاک‌های تقسیم‌بندی علوم مختلف و برون داد هر کدام نیز برای صاحبان مبنا قابل دفاع علمی ست. در یک طبقه‌بندی میتوان علوم را با ملاک عقل، نقل، تجربه، کشف و عرفان دسته‌بندی کرد. اگر بخواهیم از منظر متدولوژی به زیارت اربعین نگاه کنیم می‌توان در یک صورت‌بندی علمی و منطقی و در نهایت با خروجی‌های قابل استدلال شبّهات اربعینی را نیز با نگاه عقل، نقل، تجربه، کشف و عرفان دسته‌بندی و مورد پژوهش قرار داد. با این مقدمه برخی از شبّهات را با موضوع اربعین که از طرف مخاطبین ائمه جماعات پرسیده می‌شود طرح و تبیین کرده‌ایم، با این توجه که برای پاسخ‌گویی به این شبّهات امام جماعت نیازمند پژوهش است.

برخی اربعینیات مورد تعظیم و تجلیل قرار گرفته است، اما سؤال این است که چرا در بین اربعین رحلت و شهادت ائمه اطهار فقط اربعین امام حسین مورد تعظیم و تجلیل قرار گرفته است؟ چرا اربعین پیامبر ﷺ، اربعین امیرالمؤمنین علی علیه السلام که مقامشان بالاتر است یا سایر ائمه به این شدت مورد تعظیم و تجلیل قرار نگرفته- اند؟ این سؤال از نظر تاریخی یک بحث دارد، از منظر روایات بحث دیگری دارد و از منظر جایگاه اربعین امام حسین علیه السلام و تفاوتش با سایر موارد نیز دارای مباحث مربوط به خودش است و ظرفیت پژوهش را دارد.

ضرب در ده است و یک جایگاه معنوی، از این نظر که عدد چهل کمال را می‌رساند. عدد چهل را می‌توان از منظر آیات و روایات نیز مورد پژوهش قرار داد. در آیات قرآن راجع به اربعین حضرت موسی شاهد مثال داریم: «وَوَاعَدْنَا مُوسَى ثَلَاثِينَ لَيْلَةً وَأَتَمَّمْنَاهَا بِعَشْرِ قَتَمٍ مِيقَاتٍ رَبِّهِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً» و هم‌چنین در آیات دیگر. در روایات نیز داریم پیامبر در چهل سالگی به رسالت مبعوث شدند. بررسی اربعین در آیات و روایات می‌تواند دستمایه‌ای برای منبر و پاسخگویی به برخی از سؤالات ائمه جماعات باشد.

■ **چرا اربعین امام حسین علیه السلام مورد تعظیم و تجلیل است؟**
در ادبیات دینی ما و در روایاتمان،

■ **چرا عدد چهل مقدس است؟**

یک موضوع بحث اربعین، چهلم و آثار آن است. در همه آثار ادبی و فرهنگ‌ها به این صورت است که جایگاه عدد چهل با مثلاً عدد سی فرق می‌کند، با عدد پنجاه فرق می‌کند. اینکه چه فرقی بین پنجاه و چهل و سی وجود دارد، در باورها، ادبیات دینی و ادبیات مرسوم و از لحاظ جایگاه ریاضی و عددی می‌تواند مورد بحث قرار بگیرد. چرا عدد چهل تا این اندازه در ادبیات فکری و گفتاری دینی و مرسوم جایگاه پیدا کرده است و هر کسی چهل سالش باشد نشانه این است که به سن کمال رسیده است؟ و...

خلاصه این است که برخی از عددها دو تا جایگاه دارند. یک جایگاه ریاضی که عدد چهل همان چهار

بعضی‌ها وقتشان را تلف کنند. این بحث را از جهات مختلفی می‌توان مورد مطالعه قرار داد. یکی از ابعاد مهم که می‌تواند ذهن پرسؤال مخاطب را به تحلیل منطقی و اقناعی برساند این است که دشمن چرا این قدر به پیاده روی اربعین می‌تازد و چرا این شبهه را اینقدر بزرگ می‌کند. مثلاً برای راهپیمایی برهنگان، هیچ‌کسی نمی‌گوید خب چرا این‌ها برهنه شدند و چرا راهپیمایی می‌کنند؟ از این حرکتهای جمعی در دنیا پراست و کسی اصلاً به آن اعتنایی نمی‌کند. اما به این راهپیمایی چقدر حمله می‌کنند و چقدر به آن می‌تازند؟ به نظرم به ابعاد چرایی راهپیمایی اربعین از نظر شرعی، عرفی، شعاعی، مناسکی و... می‌توان در قالب یک مقاله علمی پژوهشی پرمحتوا پرداخت.

■ آیا پیاده‌روی و زیارت اربعین شرک است؟

موضوع بعدی سوءاستفاده تفکر وهابیت از راهپیمایی اربعین با مطرح کردن شرک در زیارت‌ها و تبرک‌ها و به‌ویژه راهپیمایی اربعین است. آنها می‌گویند فقط برای دو تا مسجد است که انسان مسلمان می‌تواند سفر کند؛ یکی مسجد الحرام و دیگری مسجد النبی. غیر از این دو انسان

شبهه ذهنی مخاطبین می‌شود که اگر امام جماعت محترم خود را در پاسخ به این سؤال قوی کند جلوی شبهات ذهنی را به صورت مستدل خواهد گرفت. امام جماعت اگر بتواند با پژوهش جواب متقن و قانع‌کننده‌ای به مخاطب بدهد و همان‌طور که برخی از علما قبول دارند ثابت کند همان سال اول و در اربعین اول اهل بیت به کربلا آمدند، یکی از وجوه استحباب زیارت اربعین را ثابت کرده است.

■ آیا راهپیمایی اربعین وجه شرعی، عرفی و یا... دارد؟

مسئله این است که اصلاً راهپیمایی اربعین وجه شرعی دارد یا نه؟ آیا وجه شرعی دارد تا میلیون‌ها انسان دو روز، سه روز، چهار روز به قول

■ آیا اهل بیت در اربعین سال اول به کربلا تشریف بردند؟

با توجه به شرایطی که در آن زمان از نظر اسارت، دوری مسافت، وضعیت جسمانی و... برای اهل بیت پیش آمده بود می‌توان سؤال مورد نظر را مورد مطالعه قرار داد. به‌نظر برخی از علما و مورخین سرهای مقدس در اربعین اول به پیکرهایشان ملحق شده‌اند و دفن شهدا در این روز کامل شده است. در مجموع از طرف بزرگان و علما سه چهار قول درباره اربعین مطرح شده است: مانند اینکه بعضی قائلند که سال دوم بوده، بعضی گفته‌اند اصلاً اهل بیت به کربلا نرفته‌اند و بعضی‌ها گفته‌اند که در مسیر رفتن به سوی شام از کربلا عبور کردند. این نظرات مختلف موجب ایجاد

۴۱

نشریه محراب
شماره ۵

تحت تأثیر سلبریتی‌های وطنی و... مطرح می‌کنند، دسته دوم را، دشمنان آگاه و مغرض که با هدف و نقشه هستند و می‌دانند چه کار می‌کنند، مطرح می‌کنند. امروزه به این شبهه به طرق مختلف جواب داده شده است.

نکته:

به نظر می‌رسد اگر ائمه جماعات محترم در پژوهش خود به پیاده‌روی اربعین با نگاهی کلان بنگرند و ابعاد مذهبی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، تبلیغی و... آن را با مطالعه و تحقیق علمی برای مردم و مخاطبین خود تبیین کنند، بسیاری از شبهات پیش آمده قابل حل و هضم است. امروز اربعین یک مسئله فقط مذهبی و انجام یک زیارت به صرف ثواب نیست. پیاده‌روی اربعین یک مسئله سیاسی است، یک اهرم قدرت برای شیعه است، یک مؤلفه اقتدار برای مذهب اهل بیت و پیروان اهل بیت است که این را دشمنان خوب فهمیدند، در حالی که خود ما هنوز به این مسئله حیاتی و جایگاه آن واقف نیستیم و نمی‌دانیم چه جایگاهی برای پیروان اهل بیت در دنیا محقق می‌کند. اینکه انسان عاشقانه شب و روز راه می‌رود و در هوای گرم و سرد این همه به خودش زحمت می‌دهد ابعادی مختلف و قابل بررسی دارد. این مطالعات ظرفیت برگزاری نشست‌ها و تألیف کتاب‌ها و مقالات علمی تحقیقی، علمی پژوهشی بسیاری دارد.

به هر طرفی برای زیارت سفر و راهپیمایی کند شرک است. در این گونه شبهات مخاطب بیشتر خود و هابی‌ها و برخی از اهل سنت و برخی از روشنفکر مآب‌های خودمانند که باید جوابشان با استدلال داده بشود.

■ آیا زیارت و پیاده‌روی اربعین کاری جدید و ساخته شیعیان است؟

چه بسا عده‌ای می‌گویند که شیعیان یا حاکمیت ایران چیزی به نام زیارت و پیاده‌روی اربعین را در سال‌های اخیر باب کرده است، در حالی که در گذشته ائمه و علمای دین جایی توصیه نکرده‌اند که این کار را انجام دهید. برای پاسخگویی به این دست شبهات امام جماعت نیازمند پژوهش در سیره امامان و بعد هم علمای سلف است.

■ چرا هزینه راهپیمایی اربعین را خرج فقر نمی‌کنند؟

یکی از شبهات امروزی که به ویژه از طرف سلبریتی‌ها مطرح می‌شود این است که آیا بهتر نیست هزینه‌هایی که صرف راهپیمایی اربعین و این موب‌ها و پذیرایی‌ها می‌کنند صرف فقرا بشود و فقرشان برطرف بشود. این جنس از شبهات را دو دسته مطرح می‌کنند. دسته اول را افراد جاهل، ظاهر بین، کم‌اطلاع، با قدرت تحلیل ضعیف و

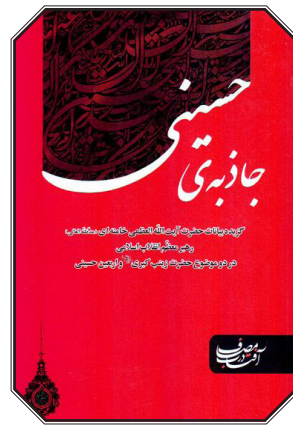
معرفی سه کتاب اربعینی

اشاره به شخصیت چندبعدی زینب کبری، ولایت الهی او، حکمت شجاعانه اش، ایستادگی و مقابله اش با سختی ها و ناملایمات، استفاده از هنر فن بیان برای رساندن پیام عاشورا، همه از محورهایی ست که در این بخش طرح شده اند و سبب می شود که ما او را نمود یک زن شاخص در تاریخ بدانیم.

فصل دوم کتاب به تشریح ابعاد تاریخی و تمدنی «اربعین» اختصاص دارد. از نظر مقام معظم رهبری، از بعد تاریخی اربعین که بگذریم باید به معانی مستتر و اتفاقاً مهم تری از این اتفاق بی نظیر توجه نمود و آن امتداد حرکت عاشورا است. لذا این موعد زمانی و مکانی خاص، میعادگاه بزرگی ست که با جمع شدن در این میعادگاه، هدف جامعه شیعی و هدف بزرگ اسلامی جامعه مسلمین را باید به یاد هم آورد و برای تحقق آن کوشید و هزینه داد. بنابراین اربعین در حادثه کربلا، خودش یک آغاز است و این محبت و این عشق، آتش سوزنده ای ست که روزبه روز اشتعالش بیشتر می شود. فرونشستن ندارد و هر چه زمان

کتاب «جاذبه حسینی» گزیده ای از بیانات حضرت آیت الله خامنه ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی، در دو موضوع «اربعین» و «زینب کبری» ست که از کتاب مرجع «آفتاب در مصاف» استخراج گردیده و در سه فصل تدوین شده است. این کتاب را خود ایشان تألیف نکرده و صرفاً محصول گردآوری گفتارهای ایشان در این موضوع است، اما به دلیل رویکرد و نگرش ویژه ای که مقام معظم رهبری، در مقام یک «فقیه متفکر» از یک سو و «رهبر امت مسلمان» از سوی دیگر دارد، در این اثر با تحلیل هایی ناب، عمیق و متفاوت درباره شخصیت حضرت زینب (علیها السلام) و مسئله اربعین روبه رو می شویم که این سنخ تحلیل، اگر نگوییم بی نظیر، قطعاً کم نظیر است.

کتاب در سه فصل تدوین شده است. در فصل اول شکوه و عظمت شخصیت حضرت زینب کبری (علیها السلام) به تصویر کشیده شده است،

جاذبه مغناطیس حسینی
در پدیده اربعین
■ نگاهی به کتاب «جاذبه حسینی» اثر رهبر معظم انقلاب اسلامی (مدظله العالی)

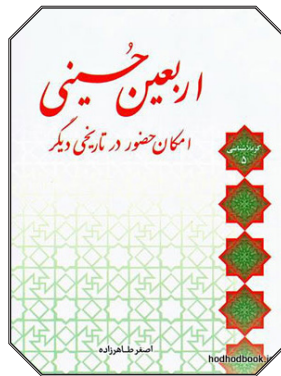

گذشته است، موج این حادثه بلندتر، نمایان تر، ماندگارتر، زاینده تر و جوشنده تر شده است.

فصل پایانی کتاب «جاذبه حسینی» به شرح فقرات ابتدایی زیارت اربعین اختصاص دارد؛ آنجا که خطاب به خداوند عرض می کنیم: «وَبَدَّلْ مُهْجَتَهُ فِیکَ لِبَسْتَنَقْدَ عِبَادَکَ مِنَ الْجَهَالَةِ وَ حَبْرَهُ الضَّلَالَةِ وَ قَدْتَوَازَرُ عَلَیْهِ مِنْ غَرَّتِهِ الدُّنْیَا وَ بَاعَ حَقَّهُ بِالْأَرْدَلِ الْأَدْنَى؛ یعنی حسین (علیه السلام) خونس را فدا کرد تا پندگانت را از تاریکی جهل و حیرت گمراهی نجات دهد؛ و آنان که مقابلش صف کشیدند، کسانی بودند که دنیا فریشان داده بود و بهره خویشت از حیات حقیقی را در قبال بی ارزش ترین چیز فروختند.»

آیت الله خامنه ای معتقد است این عبارت، جمله ای پرمغز و دارای مفهومی بس مترقی و پیشرفته است. از نظر ایشان باطن جریان عاشورا، فراتر از مبارزه با یزید کوتاه عمر بی ارزش است؛ بلکه عاشورا یک حرکت بزرگ تر و مهم تر است؛ یک حرکت تاریخی علیه جهل، پستی، گمراهی و ذلت تاریخی انسان است؛ حرکتی که نه با زبان، بلکه با خون، با مظلومیت، با زبانی که تاریخ تا ابد آن را فراموش نخواهد کرد، پیام خود را مثل یک جریان مداوم و انقطاع ناپذیر در تاریخ، به جریان می اندازد.

کتاب «جاذبه حسینی» توسط گروه مؤلفان مؤسسه لوح و قلم گردآوری شده است و نشر انقلاب اسلامی در ۹۶ صفحه این کتاب را روانه بازار کرده است.

انسان اربعینی، زمینه ساز تمدن مهدوی
■ نگاهی به کتاب «اربعین حسینی، امکان حضور در تاریخی دیگر»

اصغر طاهرزاده از نویسندگان و استادانی ست که تربیت نسل، از دغدغه های اساسی اش به شمار می رود. ایشان از یک سو خود را متعلق به جریان صدرایی می داند و از سوی دیگر از عرفان ابن عربی متأثر است؛ هم به اندیشه علامه طباطبایی احساس تعلق دارد و هم می کوشد تبیینی به روز از اندیشه سیاسی اجتماعی مرحوم حضرت امام خمینی ارائه دهد. البته غور در این مسائل سبب نشده است که وی از اندیشه های غربی بی اطلاع باشد؛ او متعلق به جریانی ست که غرب را سراسر بد نمی داند و برایش محاسنی هم قائل است که به اعتقاد او، بهره بردن از آنها می تواند کمک شایانی به گفتمان دینی جمهوری اسلامی کند. اصغر طاهرزاده با این دست مایه سراغ مسئله ای اجتماعی به نام اربعین رفته است و آن را باز خوانی آینده پژوهانه و اجتماعی کرده است. کتاب «اربعین حسینی؛ امکان حضور در تاریخی دیگر» تلاشی است برای تحقق چنین هدفی، در بستر چنین اندیشه ای. «اربعین حسینی؛ امکان حضور در تاریخی دیگر» کتابی موجز، خوشخوان و آسان فهم است و در عین حال غنای مطالب آن نیز برای نخبگان، درخور توجه است. نویسنده در این کتاب، مسئله اربعین را از سه زاویه و در سه فصل

بررسی کرده است:

مؤلف در فصل اول این کتاب، «معنای حماسهٔ میلیونی پیاده‌روی اربعین حسینی» را از نظر خوانندگان می‌گذراند؛ به روایات معصومان در باب اهمیت اربعین استناد می‌کند و برداشتها و تفسیرهای تربیتی از این روایات مطرح می‌کند. او در این فصل به بحث ثواب پیاده‌روی و چگونگی اثربخشی آن در تمدن شیعی پرداخته است، و معتقد است در پرتو پیاده‌روی اربعین، زائران امکان تبدیل شدن به مصلحانی را دارند که عزم تغییر تاریخ خود را دارند. عنوان فصل دوم این کتاب «حماسهٔ اربعین؛ سنتی در حال شکوفایی» است. استاد طاهرزاده در این فصل، شناخت اربعین را با عقل غربی، در تحلیل اربعین نارسا می‌داند. از نظری فهم اربعین نیاز به سیری درونی دارد. آنها که با مرکب دل، پا در این جادهٔ جاوید نهاده‌اند توانایی فهم این رویداد عظیم را دارند. از نظر نویسنده، طاهرزاده، به‌رغم تلاش دشمنان اربعین تجدید عهد مؤمنان با ولی خود است و این رویداد چون سراسر حقیقت است، هیچ بن‌بستی در آن راه ندارد. این حرکت با اربعین

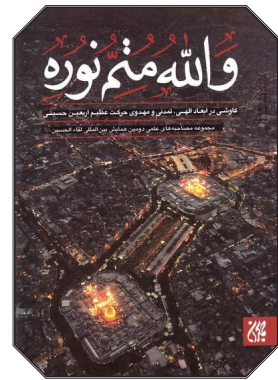
شروع شده و قرار است زمینه‌ساز حضور شیعه در معادلات جهانی شود و با عبور از فرهنگ استکباری، تمدن اسلامی را رقم زند و همین‌گونه ادامه یابد تا به جامعهٔ مهدوی منتهی گردد.

فصل سوم «اربعین، امکان حضور در تاریخی دیگر» است. از نگاه نویسنده، اربعین حرکتی کیفی است، نه کمی. در این حرکت، شیعه کوشیده است مبتنی بر زیرساخت‌های خود، هویت خود را حفظ کند و مسیری را رقم زند که بن‌بستی ندارد. اربعین محل ظهور نتیجهٔ قیام حضرت اباعبدالله الحسین (علیه السلام) است. طاهرزاده در این فصل، خواننده را از این نکته آگاه می‌سازد که او حضوری تاریخی دارد و باید با کدام احساس، حضور تاریخی خود را دریابد. طاهرزاده این ادراک را از سنخ ادراک عقل مدرن نمی‌داند، بلکه از ادراکی می‌داند که چونان نوزادی، از درون جان آدمیان سر برآورده و در قول و فعل آنها جریان می‌یابد؛ این خط تمایز انسان اربعینی با انسان اومانسمی است؛ این همان تاریخی است که می‌تواند سرنوشت شیعه را عوض کند؛ خطی است که از انقلاب اسلامی

ایران شروع شده و تا عظمت شیعه ادامه می‌یابد. چنین جریانیست که می‌تواند انسان را از بند غرب وارهاوند و از اسارت تاریخی سست به نام سکولاریسم نجات بخشد. به همین معنا ما در تاریخی هستیم که اربعین به صورتی خاص ظهور کرده و اگر از حضور خود در این رخداد آگاه شویم، راه آیندهٔ تاریخ ما مقابلمان گشوده خواهد شد و دیگر در توهّمات بشرِ غرب‌زده قدم نخواهیم زد.

کتاب «اربعین حسینی، امکان حضور در تاریخی دیگر» را نشر آثار استاد طاهرزاده به نام لب‌المیزان، سال ۱۳۹۵ و در ۸۶ صفحه به چاپ رسانده است.

اربعین تمدن ساز

■ نگاهی به کتاب «والله متم نوره؛ کاوشی در کشف ابعاد الهی، تمدنی و مهدوی حرکت عظیم اربعین حسینی»

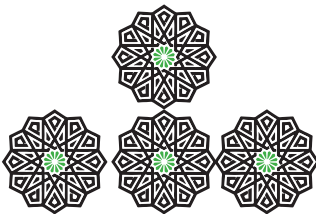
پیاپیاده روی اربعین مسئله نوظهوری در کنش‌گری مذهبی شیعه نیست و جریان‌یست که از سال ۶۱ هجری شروع شده و تا به امروز امتداد یافته است. با این حال امروزه اربعین نیاز به تحلیل و الگوگیری دارد؛ چرا که می‌تواند خط فاصله میان الگوی مدیریتی اسلامی با الگوهای رقیب غربی باشد. یکی از کتاب‌هایی که در این راستا روانه بازار نشر شده است، مجموعه مقالات، سخنرانی‌ها و مصاحبه‌های اربعینی با نام «والله متم نوره» است. این کتاب، مشتمل

بر سه جلد سخنرانی، نشست‌های تخصصی و مصاحبه‌های همایش بین‌المللی لقاء الحسین علیه السلام است و توانسته تحلیل نخبگان حوزوی و دانشگاهی از این ابرویداد را به‌خوبی انعکاس دهد. جلد اول این اثر، شامل مجموعه نشست‌ها و سمینارهای تخصصی‌ست که در مسجد مقدس جمکران برگزار شده و متن اجلاسیه کنگره در حرم امام حسین علیه السلام نیز آمده است. جلد دوم کتاب شامل مجموعه مصاحبه‌هایی در محورهای گوناگون و جذاب است که در کنگره بین‌المللی لقاء الحسین علیه السلام انجام شده است.

جلد سوم این مجموعه، به مقالات و یادداشت‌های برگزیده کنگره بین‌المللی لقاء الحسین علیه السلام اختصاص دارد.

کتاب «والله متم نوره» انجام نیست، بلکه آغازی‌ست بر مطالعات و پژوهش‌هایی در خصوص اربعین. در این اثر تلاش شده است برخی لایه‌های اربعین واکاوی شود، اما عظمت ابرویداد اربعین بسیار فراتر از آن چیزی‌ست که در این کتاب بدان پرداخته شده است. از این رو توقف در این اثر، عقیق‌ماندن

حرکت مطالعات اربعینی‌ست. موضوعات و مسائل بسیاری، از مسائل هستی‌شناسانه و فلسفی و کلامی گرفته تا اخلاقی، تربیتی، روان‌شناسانه، سیاسی اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، مدیریتی و تاریخی، همگی این قابلیت را دارند که نخبگان فن‌وارد این عرصه شوند و آن را تحلیل کنند. به‌صورت کلی می‌توان این کتاب را در حوزه‌ای که قصد پرداختن به آن را دارد، ارزشمند و درخور اعتنا قلمداد کرد.

دختران زینبی

روش انتقال مفاهیم اربعینی به دختران، با استفاده از سیره حضرت زینب علیها السلام

مریم نصر اصفهانی / پژوهشگر حوزه تربیت

بر الگوهای همچون عقیده بنی هاشم اهمیتی دوچندان می‌یابد. البته باید توجه داشت که تنها با استفاده از آن الگوها نمی‌توان مفاهیم اربعینی را به نسل جدید، به‌ویژه دختران منتقل کرد، ما نیاز داریم به روش‌ها و مهارت‌هایی دست بیازیم که با توجه به شرایط امروز و مقتضیات زمان این مفاهیم را ابلاغ کنند.

در ادامه با توجه به سیره حضرت زینب علیها السلام روش انتقال مفاهیم حسینی و اربعینی به دختران جوان را مرور می‌کنیم.

«انقلاب اسلامی زن‌ها را از گوشه خانه‌ها به میدان و صحنه اجتماع آورد، ولی بعد از انقلاب روی این موضوع تمرکز نشده که چه برنامه‌ای برای آن‌ها داشته باشند، ولی ما برای آن‌ها برنامه داریم.»
این‌ها سخنان رویل گریکت، مسئول میز ایران در سازمان سیاد در سال‌های پس از فوت امام راحل تا ۱۳۷۸، در مصاحبه با یک روزنامه ایتالیایی است. گفته‌های او و امثال او نشان می‌دهد که دشمن در جهت تغییر هویت زنان مسلمان تلاش می‌کند و برنامه‌ریزی برای حفظ هویت شیعی با تکیه

■ عمل‌گرایی و بسنده نکردن به شعار

یکی از روش‌های زینب علیها السلام در رساندن پیام امام حسین علیه السلام، تبلیغ با عمل بوده است. وقتی اسرار او را کوفه کردند، مردم کوفه از روی ترحم به

اطفال و اسیران نان و خرما می‌دادند. حضرت حتی، حاضر می‌شود نان و غذای خود را بین بچه‌ها تقسیم کند و سه روز یا بیشتر چیزی نخورد، ولی اجازه نمی‌دهد ذره‌ای از آن صدقه‌ها را تناول کنند.

اهداف تربیتی: تقویت ایثار، صبر

و درک معنای کرامت
پیشنهاد تربیتی: مربی می‌تواند اردویی یک‌روزه ترتیب دهد و از قبل برای پیگیری، تمرین و تحقق اهداف تربیتی از پیش تعیین شده برنامه‌ریزی کند. برای تمرین صبر

زینب

السلام علیها

۴۷

نشریه محراب
شماره ۵

است آن سؤالات در گعدهٔ عصرانه یا شبانه، مورد بحث بین دانش آموزان به همراه مربی قرار بگیرد. در این میان از معرفت‌افزایی دانش آموزان ابتدایی غافل نشویم و از سختی شرایط کودکان در ماجرای کربلا و اسارت برایشان بگوییم و در نتیجه‌گیری هر داستان آنها را مشارکت دهیم. در این تمرین اردویی باید طاقت دانش آموزان در نظر گرفته شود و مدت زمان گرسنگی آن‌ها نباید طولانی شود. در نظر داشته باشیم پس از تمرین

بستری مناسب جهت تمرین صبر و ایثار نسبت به کوچک‌تر را برای دختران دبیرستانی فراهم آورد. این موقعیت‌سازی بهانه‌ای مناسب برای بیان سیرهٔ تربیتی حضرت زینب علیها السلام هنگام اسارت است.

نکته:

در این تمرین اردویی بیان فداکاری‌های حضرت زینب در اسارت با شیوه‌های نو، ماهرانه، کوتاه، گویا و البته تأثیرگذار باشد. توجه داشته باشیم مدت زمان مرور سیرهٔ حضرت زینب کوتاه و با ایجاد سؤالاتی باشد که قرار

و ایثار در اردو می‌توان از دختران ابتدایی و متوسطهٔ اول و دوم در اردو دعوت به عمل آورد. مربی با نقشهٔ ذهنی خود می‌تواند در دو سه برنامه سختی را به دختران بچشانند و بستر تمرین ایثار و صبر را برای آنها فراهم کند. مثلاً پس از بازی و تفریح که دانش آموزان تشنه و گرسنه می‌شوند، در هنگام صرف ناهار مقدار غذا کمتر از تعداد دانش آموزان در نظر گرفته شود. در این حالت دانش آموزان کوچک‌تر احساس نیاز و صبر کمتری دارند. با این بهانه می‌توان

این سختی، برای دانش آموزان خوراکی‌های دلچسب و مفید در نظر بگیریم.

■ تقویت دیدگاه هویتی و توحیدی

جمله معروف «ما رأیت الا جمیلاً» در پاسخ به طعنه زنی ابن زیاد، نشانه ایمان و توحید قوی حضرت زینب علیها السلام است. حضرت در ادامه می‌فرمایند: «هولاء رجال کتب الله علیهم القتل فبرزوا الی مضاجعهم». هم‌چنین بیان جمله «اللهم تقبل منا قلیل القربان» در مواجهه با پیکر سیدالشهدا، نشانه صبر و توکل ایشان است. بیان قصص انبیاء و اهل بیت: خود درس توحید است.

اهداف تربیتی: شناخت هویت دخترانه، ثبات قدم در هویت، نگاه توحیدی

پیشنهاد تربیتی: جهت تقویت روحیه استقامت و دفاع از هویت دخترانه برابر فتنه‌های زمانه و افراد غرض‌ورز، مرور گفت‌وگوی حضرت زینب علیها السلام با ابن زیاد ملعون و مرور شیوه و کلام دختر امیرالمؤمنین ۱ در

دفاع از آرمان‌های دینی در قامت یک زن می‌تواند الگو و شیوه قابل بومی‌سازی برای دختران امروزی باشد. برای تقویت این روحیه می‌توان برنامه‌هایی کوتاه‌مدت و بلندمدت را طرح ریزی کرد. این برنامه‌ها می‌تواند در قالب‌های زیر باشد:

- برگزاری جلسات قرآن و مرور سوره‌هایی با مضامین نکات معرفتی و هویتی موردنیاز دختران، مانند سوره نور و...
- دیدن کلیپ خاطرات هویت‌ساز مادران، همسران، خواهران و دختران شهدا.
- خواندن کتاب به صورت دسته‌جمعی با سوژه زنان موفق مسلمان در صدر اسلام، انقلاب و دفاع مقدس.

- دعوت از زنان موفق علمی، کارآفرین، فرهنگی و... محله یا شهر و ایجاد زمینه گفت‌وگوی دختران نوجوان و جوان مسجدی با او.
- برگزاری جلسه دعا و مناجات هفتگی ویژه دختران نوجوان و جوان با هدف تقویت انس با خدا و اهل بیت و بیان معارف و احکام موردنیاز دختران.
- دعوت از اساتید فن جهت برگزاری کلاس‌های سبک زندگی

دخترانه با هدف تقویت هویت فردی و اجتماعی دخترانه در دختران نوجوان و جوان.

- برگزاری جلسات پرسش و پاسخ آزاد جهت تقویت روحیه پرسش‌گری و تقویت تفکر و خردورزی دخترانه با موضوعاتی مانند «اعتماد به نفس»، «غرور دخترانه خوب یا بد»، «کی به ازدواج فکر بکنم؟» و...

■ توصیه به صبر و مقاومت

حضرت زینب علیها السلام، فرزندان خود را در روز عاشورا، مهیای رفتن به میدان کرد و آن‌ها را ترغیب به شهادت نمود و نیز بعد از شهادت آنها بی‌تابی نکرد. در زیارت ناحیه مقدسه می‌خوانیم: «لقد عجبت من صبرک ملائکه السماوات.»

اهداف تربیتی: از خودگذشتگی در مال و جان، اعتماد به وعده‌های خدا

پیشنهاد تربیتی: برای تمرین گذشتن از خواسته‌های خود به دو شرط باید توجه نمود:

- جلب رضایت الهی
- اعتماد به وعده‌های خدا

از سیره و تاریخ زندگی حضرت
زینب با رویکرد از خودگذشتگی

■ برپا کردن عزاداری

یکی از اثرگذارترین روش‌های
سیره حضرت زینب علیها السلام نوع
عزاداری ایشان بر سیدالشهدا
علیه السلام است. ایشان با بیان
عباراتی همچون: «وااِخاه وَا
سَیِّداه وَا اهل بیتاه... لیست
السَّماء اطیقت علی الارض
ولیت الجبال تدکدکت علی
السَّهل» و با ناله‌های جانسوز

در روز جمعه

● اردوی یک‌روزه به سرای
سالمنان جهت کمک به خانم‌های
سالمند. در این اردو دختران از وقت،
توان جسمی و هنر تکلم خود نیرو
می‌گذارند و نیز می‌توانند هنرهای
فردی مورد نیاز یک سالمند مثل
دوخت یک دستکش بافتنی در
همان اردوی یک‌روزه و هدیه آن
به یکی از سالمنان، تمیز کردن
محیط و جای سالمنان و... را
تمرین کنند.
● برگزاری جلساتی جهت ساخت
نمایشنامه با الهام از مرور برش‌هایی

مربی برای تقویت روحیه
از خودگذشتگی و اعتماد به خدا در
نوجوانان و جوانان دختر می‌تواند
کارهای زیر را بدون چشم‌داشت
انجام دهند. در انجام این کارها
به صورت هنرمندانه می‌توان بذل
و بخشش در سیره حضرت زینب
علیها السلام را به دختران انتقال داد.

● پوشش اهدای یک عروسک به
دختران نیازمند
● پوشش اهدای یکی از لباس‌هایی
که نیاز نداریم به دخترانی که
نیازمندند
● پوشش انجام همه کارهای مادرم

● در ایام محرم و صفر به ملاقات مادران و خواهران شهید رفته و روضه‌ای کوتاه از مصائب حضرت زینب را بخوانیم (حتی از روی کتاب مقتل به صورت دکلمه) و در صورت امکان از مادر و خواهر شهید بخواهیم خاطراتی آموزنده را از شهید خود نقل کنند.

● از جمله شیوه‌های مدیریت منسوب به حضرت زینب علیها السلام، سیاه پوش نمودن محمل‌ها بود. چنان که فرمود: «اجعلوها سوداء حتی يعلم الناس، انافی مصیبه وعزاء لقتل اولاد الزهراء». می‌توانیم از دختران در سیاه پوش کردن قسمت بانوان مسجد استفاده کنیم.

اهل بیت قلب نوجوان و جوان را نشانه می‌رود و آن را آباد می‌کند. برای آبادانی قلب دختران به وسیله روضه و بیان مصائب امام حسین علیه السلام موارد زیر پیشنهاد می‌شود:

● جلسه مقتل خوانی در روز عاشورا با توضیحات ویژه دختران. باید توجه شود که در مقتل خوانی می‌بایست عبارات گزیده و انتخابی و مناسب درک مخاطب باشند.

● پس از جلسه از دختران بخواهیم دل نوشته‌ای تقدیم به حضرت زینب علیها السلام نوشته و نمایشگاهی کوچک از آنها در مسجد برپا کنیم.

● تهیه عکس نوشت از عبارات روضه گونه حضرت زینب علیها السلام توسط دختران و انتخاب و تقدیر از بهترین اثر با برپایی نمایشگاهی کوچک از عکس نوشت‌ها.

«والمحمداه صلی علیک ملائکه السماء، هذا حسین مرمل بالدماء مقطع الاعضاء و بناتک سیابا» و موارد مشابه آن، ضمن عزاداری مردم را به دادخواهی و هشدار درونی برای پرهیز از همراهی باستمگر دعوت می‌کنند.

اهداف تربیتی: انس با اهل بیت و جلسات روضه، بی تفاوت نبودن

اهداف تربیتی: ابرای ارتباط و ارادت قلبی با اهل بیت: می‌بایست از ظلمی که بر آنها رفته مطلع و ناراحت بود. این ناراحتی بین محب و محبوب طبیعی ست و اگر نباشد رشته حب شکل نخواهد گرفت و یا گسسته خواهد شد. حب و دوستی یک مسئله قلبی ست و دوستی

چند قطره اشک

۵۱

نشریه محراب
شماره ۵

■ روضه حضرت علی اکبر (ع) آقامجتبی تهرانی

● طولی نکشید، علی برمی گردد. اما چه می گوید؟ بین جگر حسین را می سوزاند، می گوید: «يَا أَبَتِ الْعَطَشِ قَدْ قَتَلَنِي.» چه آمد به تعبیر ما بر سر حسین (ع) با این جمله؟ «بابا تشنگی دارد من را می کشد.» نه دشمن...

■ روضه حضرت زینب (ع) در روز اربعین آقامجتبی تهرانی

● خودش را از روی نافه انداخت روی قبر حسین (ع)، ناله زد، گریبان چاک زد: «و نادت وا حسینا وا حبیب رسول الله، یابن مکة و منا و ابن فاطمه الزهراء یا ابن علی المرتضی.» می نویسند زینب آنجا روی قبر حسین (ع) بیهوش شد.

■ روضه امام حسین (ع) آیت الله جوادی آملی

● وجود مبارک ابی عبدالله (ع) که چشمان مطهرش را خون گرفته بود، فرمود: «کیستی؟» «لقد ارتقیت مرتقا عظیما؛ هر که هستی بدان جای بلندی نشسته ای.» فرمود: «طال ما قبله رسول الله؛ جایی که نشستی، مکرر پیغمبر بوسید.»

■ روضه حضرت ابوالفضل العباس (ع) آیت الله مظاهری

● آقا آمد بالای سر ابوالفضل (ع)، صدا کرده بود: «برادرم، بیا.» تا به حال نگفته بود «برادر»، همیشه می گفت «مولا، آقا.» گفت: «برادر حسین (ع) به فریادم برس.» آقا، امام حسین (ع) آمد، بدن پاره پاره، دستها قطع شده. اول جمله ای که امام حسین (ع) دارد این است که: «برادرم، کمرم را شکستی.»

■ شہادت امام حسن مجتبیٰ (ع)

حجت الاسلام والمسلمین میرزا محمدی

● امام صادق (ع) فرمود: «امام مجتبیٰ (ع) دید از همه بیشتر حسین (ع) دارد گریه می کند. دست حسینش را گرفت باز حمت بسیار فرمود: داداش چیه؟ چرا این جوری داری گریه می کنی؟ عرض کرد: آخه برادری مثل تو را دارم از دست می دهم، چرا گریه نکنم...»

■ روضۂ شہادت امام رضا (ع)

حجت الاسلام والمسلمین سید حسین

مؤمنی

● دارد «يَتَمَلَّمُ تَمَلُّمَ السَّلِيمِ؛ به خود می پیچد، مثل پیچیدن مار گزیده.»
مثل مار گزیده، امام رضا (ع) به خودش می پیچد، ناله می زند. اما خدا را شکر، می دانید چرا؟ خدا را شکر خواهری نبوده در این حال برادرش را ببیند. حضرت معصومه نبوده ببیند...

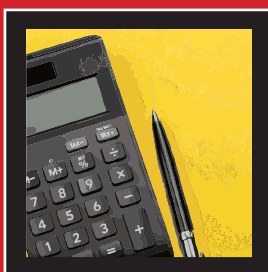
■ روضۂ رحلت پیامبر گرامی اسلام (ص)

حجت الاسلام والمسلمین رفیعی

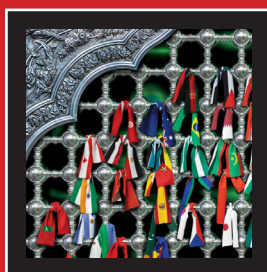
● چطور طاقت آوردید جسم پیغمبر (ص) را زیر خاک کنید؟! چطور گل مرا زیر گل قرار دادید؟ چطور خاک بر بدنش فشاندید؟ اتاق را خلوت کردیم، فاطمه (ع) وارد اتاق شد، فرمود: «بابا بلند شو، دخترت تنها مانده است.»
«صَبَّتْ عَلَيَّ مَصَائِبُ لَوْ أَنَّهَا صَبَّتْ عَلَى الْآيَامِ صِرْنَ لَيَالِيَا.»

در سرویس امام مسجد به نیازهای هویتی و صنفی امام مسجد، قوانین مبتلابه مالی و مالیاتی مسجد و نیز چگونگی استفاده از ظرفیت موضوع «اربعین» جهت برنامه‌های فرهنگی در مسجد و محله از زبان یک امام جماعت پرداخته شده است.

امام مسجد

معافیت‌های مالی
مساجد را بشناسیم

اربعین و ده کارکرد
مسجدی

امام حداقلی
مسجد حداقلی

امام حداقلی، مسجد حداقلی

درباره وظایف امام جماعت در یک مسجد

حجت الاسلام والمسلمین حمید ملکی
استاد حوزه و قائم مقام مدیر حوزه های علمیه

۵۴

نشریه محراب
شماره ۵

برای تشکیل نماز جماعت اول مسئولین مسجد، دوم نمازگزاران و همسایگان مسجد، سوم و مهم تر از همه این امام جماعت است که نقشی راهبردی و اساسی دارد. هر سه گروه حول محور جماعت و جمع مؤمنین در مسجد تعریف می شوند و نقش ایفا می کنند. اما نکته کلیدی این است که امام جماعت نماز را به جماعت تبدیل می کند و پلیست جهت سرازیر شدن آثار و برکات نماز جماعت به سوی مؤمنین و نمازگزاران و همسایگان مسجد.

مسجدی که چراغش روشن باشد، برای محله روشنی و هدایت به ارمغان می آورد. حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «المساجد سوق من اسواق الاخره قراها المغفره و تحفته الجنة؛ مساجد بازاری از بازارهای آخرت است. پذیرایی آن مغفرت و تحفه اش بهشت است.» اولین امام جماعت در اسلام پیامبر عظیم الشان است، باید ببینیم پیامبر عظیم الشان به عنوان امام مسجد و جماعت چه نوع اموری را با آن جماعت و با آن جمع انجام می داده، امام جماعت هم باید همه آن امور را انجام بدهد.

■ راهبری، کاری فراتر از امامت نماز جماعت

امام مسجد رسالت و وظیفه‌اش راهبردی و راهبری است. او می‌بایست خودش را فراتر از امام نماز جماعت ببیند. او در واقع امام مردم و جماعتی است که در مکان مقدسی به نام مسجد جمع شده‌اند. اگر نگاه‌مان را نسبت به امام جماعت به اندازه توسعه بدهیم

آنگاه می‌گوییم امام جماعت فقط کسی نیست که نماز را صحیح می‌خواند و الفاظ و کلمات را صحیح ادا می‌کند. امام جماعت فقط کسی نیست که عدالت اجتماعی دارد، یعنی مشهور به فسق نیست، کسی از او گناه یا اصرار بر گناه را ندیده است، بلکه این حداقل انتظاریست که از امام جماعت می‌توان داشت. شخص امام جماعت کارهای مهمی

بر عهده دارد.

در بیان حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم امام جماعت مسجد کسیست که: «من صلی بقوم و فیهم من هو اعلم منه لم یزل امرهم الی سفال الی یوم القیامه؛ هر کس امامت گروهی را عهده‌دار شود، در حالی که در بین آنان عالم‌تر از امام وجود دارد، آن گروه تا روز قیامت حرکت قهقراپی خواهند داشت.»

امام جماعت به عنوان امام محله وظایفی بر عهده دارد، از جمله:

۱- امامت فکری مردم:

مردم در مسجد جمع می‌شوند تا اعتقاداتشان روزه روز کامل‌تر و جامع‌تر شود. جمع می‌شوند تا اگر شبهه‌اتی در ذهن خانواده و فرزندشان است مطرح کنند و جواب بگیرند. امام جماعت چون امام فکری و اندیشه‌ای است و

فقط امام نماز نیست، باید بتواند به سؤالات احکامی، اخلاقی، اعتقادی و فقهی مراجعین خود پاسخ بدهد.

نکته: چون همه مسائل تخصصی شده است، قرار نیست خود امام جماعت به تنهایی به همه سؤالات و شبهات پاسخ دهد، بلکه او مدیریت می کند و زمینه های پاسخگویی را فراهم می کند. او می تواند یک روز در هفته، کسی را که در امر پاسخگویی به مسائل اعتقادی، فقهی، اخلاقی، خانوادگی و... مسلط است، دعوت کند تا مردم بدون تکلف سؤالات خود را با او در میان بگذارند.

۲- امامت سبک زندگی مردم:
امام جماعت باید به روز باشد و نسبت به مسئله هنر زندگی و مهارت های زندگی خود را مجهز کند. امام مسجد باید تکیه گاه و راهنمایی بشود برای جوان هایی که تازه ازدواج کرده اند و مسئله

مهارت های زندگی زناشویی را به آن ها آموزش بدهد. بالاتر از این، اگر در خانواده ای دعوا، مشکل و چالشی بین همسران، والدین و فرزندان به وجود آمد، امام مسجد باید آنقدر قد بلندی داشته باشد که مردم محله او را ملجأ و مأوا و پناهگاه رجوع خود ببینند. او پناهگاهی است که یا خودش مشکلات را حل می کند و یا متخصصین را به مردم معرفی می کند و مردم به حرف و معرفی او اعتماد می کنند.

۳- امامت در امر مدیریت مشکلات مردم:

امام جماعت می تواند نزد کسبه، خیرین و... آبرو گرو بگذارد و آستین ها را بالا بزند و جهت حل مشکلات اقتصادی خانواده ها، جوان ها، مریض دارها و کسانی که می خواهند ادامه تحصیل دهند و بضاعت مالی ندارند و یا خانوادهای که نان آورش از دنیا رفته و... قدم بردارد. امام جماعت بازیرکی، توسل

و توکل بر خدا می تواند شبکه ای از خیرین محلی را برای رتق و فتق امور نیازمندان تشکیل دهد.

۴- امامت وصلت ها و فراق ها:

اگر قرار است عروسی ای در محله اتفاق بیفتد، امام مسجد باید آنقدر در تعاملاتش با مردم محله موفق بوده باشد، که از جمله کسانی باشد که در آن عروسی دعوت می شود و حتی خطبه عقد آن عروسی را بخواند و یا حتی حضور معنوی داشته باشد. اگر کسی از اهالی و بستگان محله آن مسجد به رحمت خدا رفت، امام مسجد باید جزو اولین نفراتی باشد که برای سرسلامتی در منزل و مجلس صاحب عزا شرکت میکنند.

۵- امامت، پایگاه علم، آموزش و مهارت:

اگر مسجد بخواهد وظیفه خود

یعنی آن جاهایی که تیرهای مسموم شلیک می‌شود تا عقاید مردم را از بین ببرند این مسجد است که به‌عنوان سنگر جلوی این تیرها را می‌گیرد، پاسخ می‌دهد و خنثی می‌کند.

■ قدر جایگاه امام جماعت و امامت مسجد:

رسول خدا ﷺ در بیان پاداش امام جماعت می‌فرماید: «مَنْ أَمَّ قَوْمًا بِأَذْنِهِمْ وَهُمْ بِهِ رَاضُونَ فَاقْتَصَدَ بِهِمْ فِي حُضُورِهِ وَأَحْسَنَ صَلَاتَهُ بَقِيَامِهِ وَقَرَأَاتِهِ وَرُكُوعِهِ وَسُجُودِهِ وَقَعُودِهِ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ الْقَوْمِ وَلَا يُنْقَصُ مِنْ أَجُورِهِمْ شَيْءٌ؛ هر کس امامت جمعی را با اجازه خودشان به عهده بگیرد و آنان به امامت او راضی باشند و وی در حضور به جماعت، رعایت نماید (و به‌موقع حاضر شود) و نماز را از حیث قیام، قرائت، رکوع، سجود و نشستن نیکو انجام دهد؛ پس برای او مانند ثواب نماز همه مأمومین خواهد بود، بی آنکه از اجر آنان چیزی کاسته شود.»

زیرا جایگاه امام مسجد از حیث اجتماعی، از جایگاه رئیس دانشگاه تهران بودن هم بالاتر است. باید اعتماد به نفس امامان مسجد بالا رود تا آنها و متولیان و مردم مسجد سهم او را از فعالیت‌های مسجدی تنها نماز خواندن نبینند. امام مسجد باید حرف حق را در لباسی زیبا بگوید و در مسیر وظایف خود با اقتدار و رعایت اعتدال قدم بردارد.

امام مسجد بهتر است از سیاسی‌بازی و حزب‌بازی دوری کند. مردم اگر احساس کنند که مساجد دست‌خوش تغییرات سیاست و سیاست‌مدارانند حاضر نیستند در مساجد حضور پیدا کنند. مسجد باید جنبه دینی و بصیرت‌افزایی‌اش پررنگ باشد. امام مسجد باید سیاست‌مدار باشد، سیاست‌زده نباشد، او باید پدر باشد و نباید از حزبی‌داری کند. امام جماعت، مسجد را محل حرب و سنگر خود ببیند. مسجد بارهبری امام جماعت سنگر دفاع از ایدئولوژی دینی و شیعی است.

را انجام دهد باید پایگاهی جهت علم‌افزایی، آموزش و مهارت‌افزایی برای مردم محله باشد. یک پایگاه ایمان‌افزا، مهارت‌افزا، اعتقادافزا و یک مکان امن جهت به دست آوردن آرامش مردم محل. برای این کار امام مسجد باید با شناسایی تمام ظرفیت‌ها و شخصیت‌های علمی و مهارتی محله، همه‌شان را به صف کند تا به محله خدمات بی‌منت و بی‌اجرو بی‌پاداش بدهند، زیرا پاداش را خدای سبحان به آن‌ها خواهد داد.

■ الزامات تحقق امام مسجد و محله شدن:

مسجد جایگاه خودش را پیدا کند، تا امام جماعت هم جایگاه خودش را پیدا کند. کسی می‌تواند امام جماعت بشود که در بحث مدیریت فرهنگی توان کار داشته باشد. کسی می‌تواند امامت مسجد را بر عهده بگیرد که آزمون‌هایی از نوع شخصیتی، علمی، مهارتی، تخصصی را پشت سر گذاشته باشد،

اربعین وده کارکرد مسجدی

بررسی چگونگی الگوگیری فرهنگی مساجد از اربعین

حجت الاسلام کاویانی / امام جماعت مسجد وحدت

۵۸

نشریه محراب
شماره ۵

در راهپیمایی اربعین و مشارکت در خدمت رسانی معنوی و... اگر این سه عنصر در یک محله وجود داشته باشد، یعنی سرمایه اجتماعی شکل گرفته است. سرمایه اجتماعی اربعین در جامعه اسلامی می تواند پایه گذار تمدن اسلامی باشد.

■ ■ ■ کارکرد مسجدی:

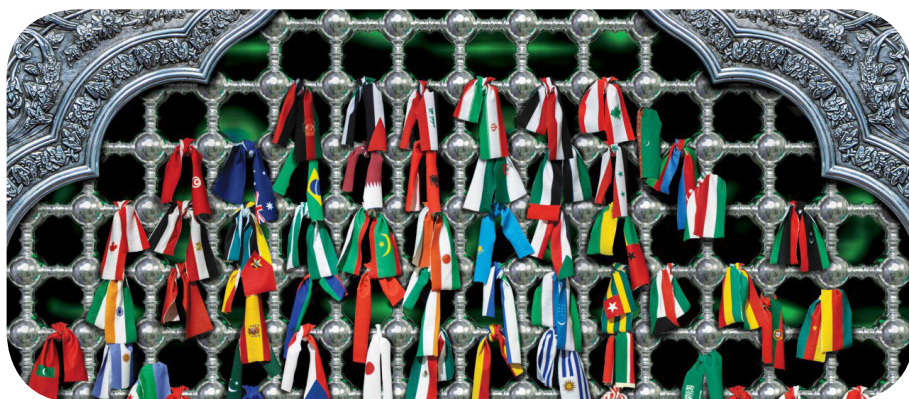
مسجد به تأسی از سرمایه اجتماعی اربعین، روی مسئله حفظ، پاسداشت و نگاهداشت عناصر اعتماد، ارتباط و مشارکت عملی می تواند سرمایه اجتماعی خود را تقویت کرده و برای تحقق آن برنامه داشته باشد. در واقع بحث اعتمادسازی و مسئله توسعه یا تعمیق ارتباطات و اینکه یک مسجد بتواند در سطح یک محل مشارکت سطوح مختلف مردم با سلاقی مختلف را مدیریت کند و در جهت گیری خودش به این عنصر توجه کند جزو مأموریت های یک مسجد است.

مسجد به عنوان خانه خدا ظرفیت الگوبرداری از حرکت عظیم اربعین را داراست. اربعین پر از درس های کاربردی و عملیاتی جهت جاری سازی در مسجد و محله مر تبط با مسجد است. در این یادداشت به چند کارکرد اربعین در فضای فرهنگی و تربیتی مسجد اشاره می شود.

سال یک جامعه ای، یک گروه زیادی در میدان حاضر بشوند و به آرمان های مطرح شده در چند صد سال گذشته بلی بگویند و از آن حمایت کنند، نشان می دهد که عنصر اعتماد به عنوان محور بحث سرمایه اجتماعی وجود دارد. عنصر ارتباط؛ توسعه ارتباطات گسترده بین افراد مختلف از طبقات و ملیت های مختلف. عنصر مشارکت عملی؛ حضور مردم

۱ کارکردهای اربعین در مسجد

پیامدی که امروز در قالب یک راهپیمایی چندمیلیون نفره تحقق پیدا می کند، مفهوم شکل گیری و توسعه سه عنصر از مؤلفه سرمایه اجتماعی است. عنصر اعتماد؛ اینکه بعد از صدها

بوده است.

■ ■ کارکرد مسجدی:

از فعالیت فرهنگی و تربیتی در مسجد و تلاش مستمر نباید ناامید شد. در بدترین شرایط فرهنگی و تربیتی نیز باید در محیط مسجد و محله اطراف مسجد امید رویی جدید را داشت.

■ ۴

اربعین هزینه برای نجات از جهالت و حیرت ضلالت:

چرا در زیارت اربعین این فراز مطرح شده است؟ به دلیل اینکه ما در حوزه فعالیت مسجدی ناگزیریم برنامه‌ریزی برای مواجهه با جهالت و نادانی و از آن مهم‌تر مواجهه با سرگردانی مردم امروز داشته باشیم.

مسجد باید همواره در کنار محراب خودش عناصر و المان‌های شهید و شهادت را مدنظر قرار بدهد.

■ ۳

اربعین و تقویت عنصر امید:

در واقع اربعین نماد رویش مجدد در زمین سوخته است. وقتی عاشورا اتفاق افتاد تصور همه این بود که کار تمام شده است، یعنی ناامیدانه‌ترین اتفاقی که می‌توانست بیفتد، افتاده است؛ شهادت فجیع امام حسین (علیه السلام) و اصحاب‌شان در روز عاشورا نماد شکست و سوخته شدن ظاهری ریشه دین بود. ولی اربعین جوانه اولیه یک درخت تناور و یک جنگل برای آن زمین سوخته

■ ۲

اربعین حرکت بر مدار عنصر شهید و شهادت:

در واقع حدوث اربعین بر محور بزرگداشت، توجه و محوریت و نقش محوری شهید و شهادت است.

■ ■ کارکرد مسجدی:

مساجد می‌توانند با حفظ ارتباط مستمر با محلات، نسبت به حفظ نام و یاد شهیدان، بزرگداشت شهید و این که در هر مسجدی به نوعی مؤلفه‌ها و المان‌های شهید و شهادت مورد توجه قرار بگیرد تلاش کنند. ممکن است ابعاد و نشانه‌های شهید و شهادت در سطح جامعه ضعیف شود، ولی یک

ممکن است ما جهالت به آن شکل را نداشته باشیم ولی مسئله حیرت یک بحث جدی است که نسل جوان را دارد تهدید می کند.

■ ■ کارکرد مسجدی:

در حوزه مسجد اولاً باید برنامه ریزی مدون برای رهایی از جهالت و حیرت و ضلالت داشت. ثانیاً باید هزینه مبارزه با جهالت و نجات از سردرگمی را برآورد و دقیقاً مشخص کرد و ثالثاً بحث را در قالب جهاد تبیین دنبال کرد. اساساً موضوع له جهاد تبیین همین مسئله نجات از جهالت و ضلالت است. یعنی اینکه فعالیت تبلیغی و تربیتی امام جماعت مسجد باید با محوریت تبیین انشاءالله شکل بگیرد و بر اساس همان هم عمل کند و البته هزینه اش را هم باید پرداخت.

۵

اربعین و مسئله تسهیل گری:

ما در ایجاد فرصت ممکن است همواره محدودیت هایی را داشته باشیم، اما برای اینکه از یک فرصت فرهنگی به درستی استفاده بشود و به کمال مورد بهره برداری قرار بگیرد مسئله تسهیل گری خودش یک بحث مهم و کاربردی است. لذا تصور می کنم که اربعین و زیارت اربعین و مراسم اربعین یک جهاد

تسهیل گرانه است برای استفاده از فرصت های فرهنگی و تربیتی ایجاد شده.

■ ■ کارکرد مسجدی:

مسجد به جای تمرکز بر هدایت و مدیریت یک گزارة فرهنگی و تربیتی باید به بحث تسهیل گری در مسیر هدایت و مدیریت روی بیاورد. تکنیک آن هم مشخص است، یعنی وقتی انسان این را به عنوان یک استراتژی بپذیرد در عمل می بینید کارکردهای حوزه مسجد متفاوت می شود. کارکرد تسهیل گرانه هم هزینه اش کمتر است، هم تأثیر آن بیشتر است و هم سختی ایجاد فرصت و خلق فرصت را ندارد. امام جماعت بستر مناسبی مثل مسجد را می تواند برای این تحقق گزاره های فرهنگی و تربیتی در قالب تسهیل گری استفاده کند.

۴

اربعین، اقدام عملی و کنشگری:

متأسفانه بعضی وقت ها روش های تبلیغی و آموزه های معرفتی که به مردم ارائه می دهیم رویکرد کنشگرانه ندارد. یعنی یک آدم را به فعالیت و انمی دارد. ممکن است اقناع کند، ممکن است آن فرد را جذب کند، یا احساس خوبی به او بدهد، اما الزاماً خروجی

بعضی از برنامه های ما انگیزه یک حرکت عملی و یک اقدام عملی و کنشگری را برای مخاطب مهیا نمی کند. ایفای نقش امت به تأسی از امام درس بزرگ اربعین است. ما باورمان بر این است که عاشورا فقط صحنه عرضه هنرنامه ای سیدالشهدا (علیه السلام) است. ولی اربعین باز خورد این صحنه است، یعنی مسئله کنشگری عمومی و ایفای نقش امت به تأسی از امام در عاشورا که یک اتفاق بسیار بزرگ است.

■ ■ کارکرد مسجدی:

در مسجد نباید فقط اکتفای به تعلیم بشود. در مسجد نباید تنها اکتفا به اصول تربیتی و معنوی بشود، بلکه در مساجد ما به شدت به مهارت نیاز داریم. مهارت جهاد، مهارت اخلاقی، مهارت های اجتماعی. به نظر می رسد این ها در بعضی از مساجد جزو گم شده هایی اند که حتماً باید روی آن ها تأکید بشود.

۳

اربعین و تجربه زیست مهدوی:

هرچه داریم به زمان ظهور انشاءالله نزدیک تر می شویم احساس می کنیم که سبک زندگی و شکل زیست ما باید مهدوی بشود. جامعه

مهدوی یک جامعه مسئل و مسنجم است. به همان شکلی که راهپیمایی اربعین دارد به این نکته اشاره می کند، یعنی جامعه ای که همه اجزای آن احساس مسئولیت می کنند و به صورت منسجم و پیوسته دارند با هم حرکت می کنند.

■ ■ کارکرد مسجدی:

در طرح ریزی و اجرای برنامه های فرهنگی مسجد اصل مشارکت و مسئولیت سپاری و مسئولیت پذیری و اخوت ایمانی مورد توجه قرار گیرد.

اربعین و اتحاد جامعه مسلمین:

تمام امتیازات از نظر نژاد، ملیت، ثروت و جنسیت، تمام این ها در محضر امام حسین (علیه السلام) و اربعین رنگ می بازد.

■ ■ کارکرد مسجدی:

مسجد باید کانون اتحاد سلاقی مختلف باشد. مسجد محل ممیزی نیست. مسجد محل گزینش نیست. مسجد محیطی است که ضمن حفظ اصول و کلیات باید جواب گوی نیازهای گروه های مختلف باشد.

اربعین یک رفرا اندم رسمی:

اربعین رأی گیری برای جناح امام حسین (علیه السلام) است.

■ ■ کارکرد مسجدی:

مسجد باید کانون و نتیجه انتخاب، گزینش و خودمختاری افراد باشد. مسجد محل تزریق اجباری معارف نیست، مخصوصاً در زمان فعلی این تکنیک جواب نمی دهد. امروزه در سطح مساجد، پای منبر دیگر مردم ساکت نیستند و سؤال و اعتراض می کنند. لذا باید شکل تبلیغ در مساجد هم از گفت و گوی یک جانبه به سمت گفت و گوی دو جانبه پیش برود. حالا این تجربه چگونه عملیاتی خواهد شد؟ زمان ما را ناچار می کند که این کار را بکنیم؛ یعنی گفت و گوی دوطرفه با مخاطبین.

اربعین با خروجی نظام همدلی:

همدلی پایه تمدن است. تمدن بر اساس همدلی شکل می گیرد، یعنی در واقع همان اشاره مقام معظم رهبری در بیانیه گام دوم که خودسازی، جامعه پردازی و تمدن سازی ست. مفهومش این مطلب این است که ما در

مسیر خودسازی هستیم و نتیجه خودسازی یک جامعه اربعینی ست، ولی نباید متوقف شد، باید جهت گیری ما تمدن سازی باشد، یعنی مجموعه ای از نظامات مختلفی که با هم بتوانند ارتباط برقرار کنند و عمل کنند. نظاماتی که برای آن فرقی نکند در کجای دنیا و در چه زمان و تاریخی، بین چه گروهی شکل می گیرد. الان ما در کشورمان در تولید و هماهنگ کردن این نظامات هم مشکل داریم.

■ ■ کارکرد مسجدی:

مسجد می تواند با همدلی نظامات محله خودش را در مسیر رشد و پیشرفت سامان دهد. مثلاً با توجه به ظرفیت های موجود در محله از نظر توانمندی و مهارت افراد با برنامه ریزی و توجیه مناسب به رفع مشکلات و در مسیر دانش افزایی و مهارت افزایی محله قدم بردارد. مسجد باید ظرفیت های مختلف را ترتیب بدهد، منظم کند، با هم مرتبط کند و با رویکرد جامعه سازی و هدایت جامعه به سمت تمدن اسلامی که انشا الله در انتظارش هستیم پیش برود.

معافیت‌های مالی مساجد را بشناسیم

حجت الاسلام علی سعیدیان
معاون حقوقی مرکز رسیدگی به امور مساجد

■ معافیت اول

طبق بند الف ماده ۱۳۹ قانون مالیات‌های مستقیم که در تاریخ ۱۳۹۴/۴/۳۱ هم یک اصلاحاتی داشت و مصوب شد، هر آن چه متعلق به مسجد است معاف از مالیات است. برای آن که به موضوع معافیت مالیاتی مسجد قدری به‌طور مصداقی بپردازم مثالی می‌زنم:

بر فرض عرصه و اعیان یک رقبه‌ای موقوفه است و می‌خواهد نقل و انتقال پیدا کند، طبق قانون مالیات ده درصد از قیمت عادلۀ روزش را باید مالیات بدهد.

سؤال:

حالا این سؤال مطرح می‌شود که مساجد در چه اموری باید مالیات پرداخت کنند؟ آیا در مورد هر آنچه که برای مسجد نذر می‌شود، نذورات به طور مطلق چه اعم و چه اخص، و یا اینکه مثلاً مسجد یک زمین موقوفه دارد که می‌خواهد آن را با شرط و حق احداث اعیانی به اجاره واگذار کند و یا مانند اینکه در مورد رقبات متعلق به مساجد چه از نقل و انتقال آن در واگذاری ابتدایی، و چه حالا در خصوص نقل و انتقالات واحدهای تجاری آن، یا عرصه و اعیان آن‌ها که وقف است باید مالیات بپردازند. آیا این واگذاری و امثال آن یک نوع پذیرۀ مختص به خودش را دارد؟

یکی از دغدغه‌های ائمه جماعات و متولیان اداره مساجد امور مالی و مالیاتی مسجد است، تا هم اعتماد مردم به مسجد خدشه دار نشود و هم اینکه از نظر شفاف‌سازی امور مالیاتی طبق قانون عمل کنند.

سؤال اصلی این است که: آیا مساجد مشمول دادن مالیات، عوارض، قبوض و... می‌شوند یا خیر؟

در این مجال کوتاه معافیت‌های مالی را که بنا به قانون شامل مساجد می‌شود مرور خواهیم کرد.

هست نسبت به موقوفات عام که مربوط به اماکنی مانند مساجد، بقاع متبر که، اماکن مذهبی و اسلامی، مدارس علوم دینی، مؤسسات و بنیاد خیریه است، معاف از پرداخت هزینه ثبت سایر اقدامات اند. به بیان دیگر برخی از موقوفات مساجد موقوفه عامند و هزینه‌هایی دارند، دادخواست می‌دهند و اظهارنامه دارند، به این‌ها هزینه‌های دادرسی می‌گویند، این مراحل گاهی ثبتی است یا گاهی وقت‌ها به مرحله اجرایی وارد می‌شود، مساجد از پرداخت هزینه‌های دادرسی و ثبتی و اجرایی معافند.

■ معافیت سوم

به استناد تبصره ذیل بند الف ماده ۹۵ قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی اجتماعی فرهنگی کشور، مساجد، مصلای، اماکن صرفاً مذهبی، حتی اماکن اقلیت‌های دینی مصوب در قانون اساسی مثل مسیحیت، یهودی و زرتشتی، حوزه‌های علمیه، مراکز آموزشی و پژوهشی و اداری از پرداخت هزینه‌های حق انشعاب آب، برق، گاز، فاضلاب و عوارض ساخت و ساز فقط برای فضای اصلی این اماکن معافند.

جواب:

کمک‌ها و هدایای دریافتی نقدی و غیرنقدی، هرآنچه که هست مانند اجاره و درآمد اجاره رقباتش، درآمد مغازه‌اش، کمک‌های مردمی، هدایا، دریافت‌های نقدی، چه از اشخاص حقیقی و چه حقوقی و همه مسائل مالیاتی که مربوط به مسجد است طبق بند الف ماده ۱۳۹ قانون مالیات‌های مستقیم، مساجد از آن مالیات‌ها معافند.

نکته:

شرط معافیت مسجد به صورتی که بیان شد این است که حساب به نام مسجد باشد و دستگاه پوز متعلق به مسجد باشد. مسجد به دارایی منطقه مربوطه اعلام می‌کند که حساب و دستگاه پوز به نام خودش دارد و مشمول معافیت می‌شود و یک ریال هم به عنوان مالیات پرداخت نمی‌کند.

■ معافیت دوم

به صراحت ماده ۹ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه و تبصره آن، تقاضای ثبت و سایر اقداماتی که در اعتراض و اقامه دعوی و در این موارد

شماره برگ تشخیص: این برگ را دریافت نمودم: (مهر و امضاء)

نام و نام خانوادگی: (مهر و امضاء)

تاریخ: (مهر و امضاء)

محل وقوع: (مهر و امضاء)

مساحت: (مهر و امضاء)

نوع کاربری: (مهر و امضاء)

ملاحظات: (مهر و امضاء)

نام و نام خانوادگی مسئول مربوط: (مهر و امضاء)

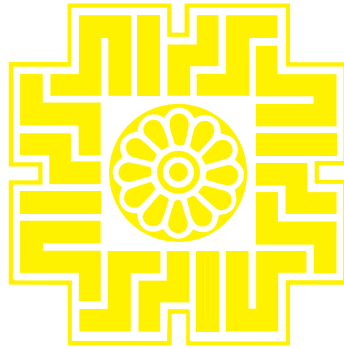
تاریخ: (مهر و امضاء)

محل وقوع: (مهر و امضاء)

مساحت: (مهر و امضاء)

نوع کاربری: (مهر و امضاء)

ملاحظات: (مهر و امضاء)

■ معافیت چهارم

طبق مستند قانونی ماده ۱۳ قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت که مصوب تقریباً آسفند سال ۱۳۹۳ است، مساجد از پرداخت قبض آب، فاضلاب، برق و گاز ماهانه معافند. غیر از مساجد، حسینیه‌ها، مؤسسه‌های قرآنی، دارالقرآن‌ها، حوزه‌های علمیه، امامزاده‌ها و حتی خانه‌های عالم نیز از پرداخت هزینه آب، گاز و برق مصرفی معافند.

■ معافیت پنجم

مطابق ماده ۲۶ قانون نوسازی و عمران شهری مصوب سال ۱۳۴۷ مساجد، اماکن مقدسه اسلامی و معابد اقلیت‌های مذهبی؛ مسیحی، زرتشتی، کلیمی و مدارس قدیمه طلاب علوم دینی، به گواهی سازمان

اوقاف از پرداخت عوارض و حق مرغوبیت و اراضی و ساختمان‌های متعلق معافند.

مثال حق مرغوبیت:

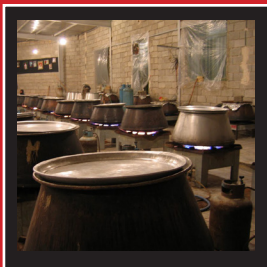
مثلاً شهرداری می‌گوید ما اینجا یک طرحی اجرا کردیم که موجب شد کوچه شما دونهش شود و ارزش ملک شما مثلاً دو برابر شد و به مرغوبیت آن افزوده شد، به خاطر همین طبق قانون باید حق مرغوبیت بپردازیم و این مبلغ عوارض را باید به شهرداری بدهی. مساجد از پرداخت عوارض شهرداری و مرغوبیت معافند.

سرویس همسرانه در این شماره به مبحث «رابطه مؤثر میان همسر امام جماعت و شخص امام جماعت» می‌پردازد. ارتباط مؤثر که در سه یادداشت این شماره به آن اشاره شده است، همان ارتباطی است که در آن پیام‌زبان، منطق، عقل و احساس با حداکثر دقت ممکن توسط فرد مقابل دریافت و درک شود.

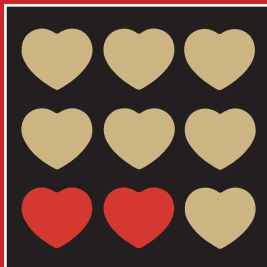
با توجه به تعریف «ارتباط مؤثر» در یادداشت‌ها پیشنهادهایی برای رسیدن به یک ارتباط با این کیفیت مطلوب ارائه شده است.

در مطلب انتهایی سرویس همسرانه، طرز تهیه طبخ خورش قیمه نذری به مناسبت در پیشرو بودن ماه محرم تقدیم خوانندگان نشریه محراب شده است. این یادداشت ترندها و چگونگی طبخ این غذای سنتی برای نفرات با تعداد بالا را ارائه داده است، که از این جهت یک مطلب کاملاً کاربردی و مهارتی است.

همسرانه

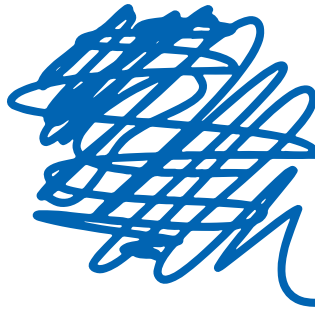
قیمه و نذری

وسعت
یک ارتباط سازنده

برای یک خوشبختی
دو نفره

برای خوشبختی دو نفره

درباره شناخت ارتباط مؤثر، مهارت‌ها و موانع آن

فاطمه دولتی/نویسنده

۶۶

نشریه محراب
شماره ۵

چند سال پیش، وقتی آقای خانه، از محل کار به منزل بر می‌گشت تمام ساعات باقی‌مانده روزش صرف امور منزل، بازی با بچه‌ها، هم‌صحبتی با همسر و به‌طور کلی نقش پدری و همسری می‌شد، خانم خانه هم در حین انجام کارهایی مانند آشپزی و خانه‌داری به خانواده‌اش می‌رسید، گپ و گفت در خانواده‌ها بیشتر بود و زوجین حین صحبت، هم‌ظرف عاطفه‌شان پر می‌شد و هم از دغدغه‌ها و دل‌مشغولی‌های یک‌دیگر آگاه می‌شدند. اما این روزها همه چیز عوض شده است، پدران پس از بازگشت از محل کار باز هم درگیرند و خانم‌ها هم همان‌طور که کنار همسرشان نشسته‌اند به هزارویک فکر و فعالیت مشغولند و نتیجه این وضعیت چیزی نیست جز، سردی روابط بین همسران.

■ معجزه گفت‌وگو

این روزها شبکه‌های اجتماعی مجازی به دلیل مدیریت ناصحیح و استفاده افراطی برای بسیاری از خانواده‌ها به تهدیدی جدی تبدیل شده است. حضور افراطی هریک از زوجین در فضای مجازی به ویژه در

حضور دیگری، با کاستن از فرصت توجه به نیازهای عاطفی و روانی زوجین همراه است و به افزایش نارضایتی و تنش‌ها در خانواده دامن می‌زند. استفاده مدیریت نشده از شبکه‌های اجتماعی مجازی فرصت گفت‌وگو بین زوجین، ثبت

خاطرات مشترک و تعامل عاطفی و احساسی آنان را کاهش می‌دهد. می‌توان گفت مهمترین گام برای بهبود اوضاع و داشتن رابطه‌ای صمیمانه با همسر این است که استفاده از شبکه‌های اجتماعی را محدود کنیم. در ساعتی

راه‌حل‌های بهتر کردن اوضاع خوب است، اما کش دادن آن موجب کلافگی می‌شود. همه ما داشته‌هایی داریم که برایشان تلاش کرده‌ایم، در روزگار سختی بهتر است داشته‌هایمان را مرور کنیم، بالاترین دارایی یک زندگی مشترک عشق و علاقه است. خانه فضایی است امن که به دور از دوندگی‌ها و مشکلات ریز و درشت می‌توان در آن آرامش داشت و به همسر خود ابراز علاقه کرد. ابراز علاقه دل همسرتان را قرص می‌کند که شما تلاش او را می‌بینید و با تمام عیب‌ها و کاستی‌هایش دوستش دارید.

■ قانون‌های نجات‌دهنده

در دنیای کنونی، بسیاری از همسران مجبورند بخشی از کارها

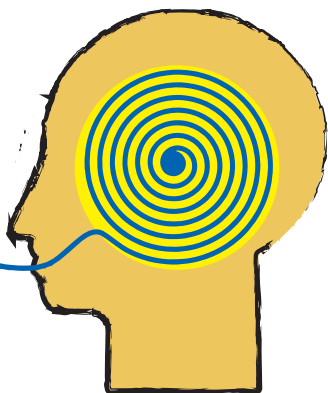
■ ابراز علاقه در دوران سخت اقتصادی

مشکلات اقتصادی و اجتماعی زیادی در جامعه کنونی ما وجود دارد، زندگی‌ها سخت شده است و فشار روانی زیاد. در این میان اگر همسران هم به فریاد هم نرسند، زندگی بسیار خسته‌کننده و فرسایشی خواهد شد. اگر شما مدام اخبار را دنبال کنید، در مورد مشکلات حرف بزنید، داشته‌هایتان را کوچک بشمارید و نداشته‌هایتان را بزرگ کنید، زندگی‌تان سرد و تاریک خواهد شد. همه آدم‌ها نیاز دارند هنگام ناراحتی‌ها، استرس‌ها و دغدغه‌هایشان حرف بزنند.

از وضعیت اقتصادی‌تان نگرانید؟ ابراز کنید، گفت‌وگو برای یافتن

که همسرمان در خانه حضور دارد، گوشی را کنار بگذاریم، از خاطرات خوش گذشته بگوییم، از فعالیت‌هایی که هر روز انجام می‌دهیم، در مورد آینده حرف بزنیم و حتی رؤیا ببافیم.

امروزه گپ زدن، گمشده زندگی‌های مدرن است. روزهای اول آشنایی‌تان را به یاد بیاورید، سراپا شوق بودید برای حرف زدن و تعریف کردن ریز و درشت اتفاقات روزتان. باور کنید بعد از ده سال زندگی مشترک هم می‌توان مانند گذشته موضوعی برای حرف زدن پیدا کرد، فقط کافی‌ست چشم‌تان را روی انبوه عکس‌ها، کلیپ‌ها، پیام‌ها و... در شبکه‌های اجتماعی ببندید، به همسرتان نگاه کنید و به خودتان یادآوری کنید شریک زندگی‌تان مهم‌ترین آدم دنیا برای شماست.

کارهای شما و همسرتان تناسب چندانی با هم ندارند. راه حل این است که باید بتوانید در ساختن یک فعالیت مشترک خلاق باشید، فرقی ندارد کاری که انجام می‌دهید چیست، مهم با هم بودن است. گل‌های بالکن یا حیاط را با هم سامان دهید، ترشی ببندازید، در مورد یک کتاب با هم حرف بزنید، یک سریال یا فیلم ببینید، با هم بازار بروید، زیارت دونفره داشته باشید، یا...

هر کار مشترکی می‌تواند شما و زندگی‌تان را سر کیف بیاورد. پس بگردید و یک نقطه مشترک پیدا کنید. اینکه شما بدانید قرار است هر روز، یا هر چند روز هم‌پای همسرتان کاری با هدف مشخص انجام دهید، نشاط خوبی در رابطه‌تان ایجاد می‌کند. دوستی داشتیم که اهل مطالعه بود، با همسرش قرار گذاشته بودند هر شب، نیم ساعت نهج البلاغه و شرحش را بخوانند و با هم در مورد

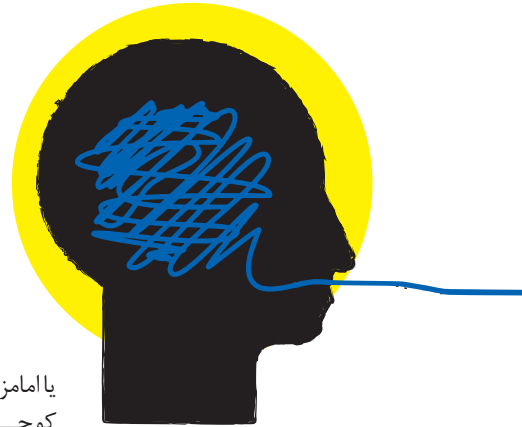
می‌شود، اخم و گله و شکایت و بعد هم دعوا و قهر. پس بهتر است برای کنترل اوضاع قوانینی را در خانه تصویب کنیم، اگر مجبوریم در خانه بخشی از مسائل شغلی‌مان را پیگیری کنیم ساعتی مشخص و محدود برایش در نظر بگیریم، مثلاً به همسر خود بگوییم: «ساعت پنج تا شش و نیم عصر باید کار کنم.» یا «ساعت چهار باید چند تماس کاری بگیریم.» این برنامه‌ریزی کاری از به وجود آمدن دل‌خوری جلوگیری خواهد کرد، از طرفی همسرتان متوجه می‌شود که شما برای او و حضورش احترام قائلید، مهم‌تر اینکه همسرتان نیز در همان ساعت به کار مورد علاقه‌اش می‌رسد، یا استراحت می‌کند یا...

■ من + تو = ما

فعالیت‌های مشترک، می‌تواند در ایجاد صمیمت بین زوجین مؤثر باشد. شاید بگویید علایق و

مسلماً کار کردن زن و مرد برای ساختن یک زندگی بهتر است، اما گاهی همین کار موجب به هم ریختن اوضاع می‌شود. وقتی یکی از زوجین حس کند، همسرش مدام به فکر کار است سایه نارضایتی در منزل پیدا می‌شود، اخم و گله و شکایت و بعد هم دعوا و قهر.

را از طریق فضای مجازی پیش ببرند، یا بعضی از خانم‌ها مشغول دور کاری‌اند و پروژه‌های شغلی خود را از خانه مدیریت می‌کنند. در چنین شرایطی زوجین مجبورند که در خانه نیز گوشی به دست بگیرند، یا پشت رایانه بنشینند. مسلماً کار کردن زن و مرد برای ساختن یک زندگی بهتر است، اما گاهی همین کار موجب به هم ریختن اوضاع می‌شود. وقتی یکی از زوجین حس کند، همسرش مدام به فکر کار است سایه نارضایتی در منزل پیدا

آن صحبت کنند. می گفت گاهی حرفمان گل می اندازد و می بینم دو ساعت است نشسته ایم پای کتاب.

■ رنگِ زندگی

خانه های قدیمی، بزرگ بود و حیاط دار، مهمان می آمد و می رفت، مرغ و جوجه و ریحان و شمعدانی و حوض داشت. اما این روزها، خانه ها کوچک شده اند، خبری از حیاط و حوض نیست و مهمانی ها هم رونق قبل را ندارند. همه این ها موجب می شوند زندگی به تکرار بیفتد و خسته کننده شود.

اما در همین موقعیت هم می توان به زندگی تنوع و رنگ بخشید. برای اینک حال و هوای خودتان و همسران را عوض کنید لازم نیست سفرهای آن چنانی تدارک ببینید، یا برای سالگرد ازدواجتان یک مهمانی بزرگ بگیرید. گاهی درست کردن چند ساندویچ کوکوسبزی و رفتن به بوستان

یا امامزاده ها می تواند پیک نیکِی کوچک محسوب شود. در مناسبت های مختلف خریدن یک شاخه گل، یک هدیه خیلی معمولی و از همه مهم تر نوشتن یک نامه با دستخط خودتان می تواند زندگی را بسیار شیرین کند. اعیاد مذهبی یکی از بهترین موقعیت هایی است که می توانید در آن برای شادی و نشاط همسران برنامه ریزی کنید. پختن کیک، درست کردن ناهار خوشمزه، معطر کردن خانه، تغییری هر چند جزئی در چیدمان منزل می تواند نشان دهد که شما تا چه اندازه زندگی تان را دوست دارید و به فکر رابطه تان هستید.

■ عاطفه، چسبی قوی

رابطه زناشویی از چند جهت شبیه یک باغ است. هر دوی آنها نیاز به آبیاری، رسیدگی و دقت دارند تا سرزنده و شاداب باقی بمانند. خودتان می توانید تصور کنید که چه بلایی بر سر باغی که به آن توجهی نمی شود می آید. شما هر نقشی در اجتماع داشته باشید درون خانه همسرید و برای اینکه همسری خوب باشید نیاز دارید که

چند ساندویچ
کوکوسبزی و رفتن به
بوستان یا امامزاده ها
می تواند پیک نیکِی
کوچک محسوب شود.
در مناسبت های مختلف
خریدن یک شاخه گل، یک
هدیه خیلی معمولی و از
همه مهم تر نوشتن یک
نامه با دستخط خودتان
می تواند زندگی را بسیار
شیرین کند.

هر چند وقت یک بار، رفتار و کردار خود را مرور کنید. آخرین بار که جمله: «دوستت دارم.» را به زبان آوردید کی بود؟ آخرین بار که به همسران گفتید: «خدا رو شکر می کنم تو رو دارم.» در خرج کردن عاطفه برای شریک زندگی تان خسیس نباشید. عاطفه همانند چسبی است که رابطه زناشویی را به هم متصل نگه می دارد. رابطه گرم و صمیمی در زندگی خود به خود ایجاد نمی شود، بلکه نیاز به اندکی تلاش دارد، اما نتیجه آن شگفت انگیز است!

□ □ □

وسعت یک ارتباط سازنده، از خانواده تا محله درباره ارتباط مؤثر با همسری که امام جماعت است

عطیه شیخ الاسلام / کارشناس تربیتی

۷۰

نشریه محراب
شماره ۵

را بهانه کند تا بگوید فکر و حرفش درست است. بنابراین امام جماعت جایگاهش در اجتماع هم چون یک مرد عادی نیست و فردی است که مسئولیت‌ها و انتظارات زیادی بیش از آنچه هر مرد دیگری به دوش می‌کشد بر عهده دارد.

اگر خانواده برای بسیاری از مرد‌ها فقط خانواده خود و خانواده پدری و خانواده همسر را شامل می‌شود، برای امام جماعت خانواده شامل ده‌ها خانواده دور و نزدیک در یک

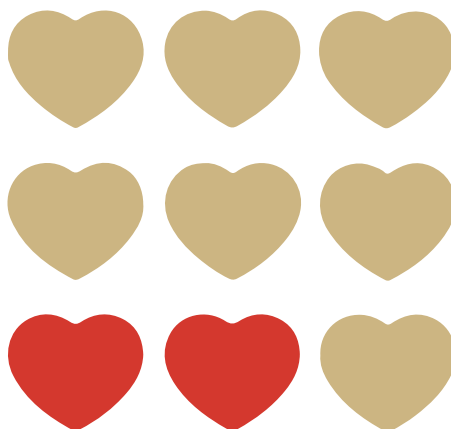
که خانواده‌ای و یا مادری مجبور نشود کودکش را برای کلاس زبان انگلیسی به چند خیابان آن طرف‌تر ببرد، در واقع کیفیت لحظات زندگی مادر آن بچه را بالا برده است.

یک امام جماعت چه بخواهد و چه نه، در یک محله و میان خیلی‌ها یک الگوست؛ از این جهت که موافقان و مخالفانش، حتی هر دو، با دقت زیاد رفتارها و عملکرد او را دنبال می‌کنند، یکی برای اینکه از او یاد بگیرد و یکی دیگر برای اینکه آنها

امام جماعت بودن در مسجد یک نقش و الگوی اجتماعی ست و نمی‌شود به آن گفت یک شغل، که مثلاً «همسر من شغلش امام جماعت مسجد است.» امام جماعت بودن یک نقش اجتماعی است، به خاطر اینکه کیفیت زندگی خیلی از افراد محله، مسجدی‌ها و غیر مسجدی‌ها حتی می‌تواند به عملکرد امام جماعت وابسته باشد.

به طور مثال امام جماعتی که کانون مسجد را طوری مدیریت می‌کند

مردی که امام جماعت است از
یک طرف یک فرد است با هویت
و فردیت مستقل که همه
می بینند و با او در ارتباطند و
از سمت دیگر، یک شخصیت
اجتماعی است با دو کالبد
که یکی خودش و دیگری
همسرش است.

محلّه است، که با چشمانی باز او را
می نگرند، از او انتظار دارند و با او در
تعامل و حتی تقابل و معاشرت و
همکاری اند.

مردی که امام جماعت است از
یک طرف یک فرد است با هویت
و فردیت مستقل که همه می بینند
و با او در ارتباطند و از سمت دیگر،
یک شخصیت اجتماعی است با دو
کالبد که یکی خودش و دیگری
همسرش است.

بنابراین همسر امام جماعت در
جایگاه اجتماعی خانوادگی خود
مانند یک کاتالیزور یا تسهیل کننده
عمل می کند، یعنی کسی است که
می تواند باز زیادی را از روی دوش
همسر بردارد و انجام کارهایی را که
بر دوش همسرش است ساده تر
کند.

کیفیت ارتباط همسر امام
جماعت با خود امام جماعت
می تواند تأثیرات بسیاری بر

کیفیت عملکرد طرفین، خانواده و
به صورت غیرمستقیم مردمانی که
با امام جماعت در ارتباطند داشته
باشد. تأثیراتی مانند:

- ۱- ایفای نقش صحیح و ارتباط
مؤثر با همسر از سوی امام جماعت
 - ۲- پذیرش کارآمدی زندگی
امام جماعت توسط جامعه و تلاش
برای الگوبرداری از بخش هایی
از آن
 - ۳- ارتقای سطح روحی امام جماعت
و به دنبال آن افزایش سطح
کارآمدی وی
 - ۴- افزایش ایفای نقش پدرا نه
امام جماعت در خانه
- بنابراین قدم گذاشتن در مسیر
یک ارتباط مؤثر برای زوج هایی
که همسر نقش امام جماعتی یک
مسجد را بر عهده دارد ضروری است.
چرا که ارتباط مؤثر، موجب
شکوفایی افراد و بهبود کیفیت
زندگی می شود و تسهیل کننده

با این چند ترفند ارتباطت را کوک کن

چند مهارت برای ارتباط مؤثر با همسری که امام جماعت است

هانیه فراگوزلو / روانشناس

مقدمه

ارتباط مؤثر رابطه‌ایست که در آن طرف مقابل، پیام شما را با حداکثر دقت ممکن دریافت و درک کند. اکثر متخصصان ارتباطات بخش اصلی (و گاه تمام) مسئولیت ارتباط مؤثر را بر عهده ارسال کننده پیام می‌گذارند. البته این به معنای انکار اهمیت نقش دریافت کننده نیست، بلکه تأکید بر این امر است که فرستنده پیام، مسئولیت دارد از تمام توان خود برای افزایش اثربخشی ارتباط استفاده کند و به سادگی بی‌توجهی یا بی‌دقتی مخاطب را به بهانه‌ای برای کاهش

اثربخشی ارتباط تبدیل نکنند.

امام جماعت و همسرش در واقع هر دو باید در پی یک ارتباط مؤثر باشند و درک و خواست متقابل برای رسیدن به ارتباطی با این کیفیت بسیار مهم است. در اینجا با فرض بر اینکه در امام جماعت چنین خواستی وجود دارد چند مهارت ارائه خواهد شد که بهره‌گیری از آنها مستلزم رعایت یکسری دستورالعمل‌ها و داشتن مهارت‌ها و درک متقابل است

۱. شرایط خاص همسری را که

امام جماعت است بپذیرید

اول اینکه خود و همسران را

همان‌طور که هستید، بپذیرید. طبیعی است که گاهی در کارزارهای زندگی انتظار داشته باشید رابطه‌تان مانند یک زوج بدون مسئولیت‌های یک امام جماعت باشد، اما این‌طور نیست. در شرایط خاص مانند ماه‌های محرم و ماه مبارک رمضان، فصل تابستان و مشغله‌های کانون-های فرهنگی تربیتی مساجد و در زمان پیچیده‌تر شدن زندگی، برخی از ویژگی‌های زندگی مشترک شما و ارتباط میان شما و همسران تغییر خواهد کرد. اگر بپذیرید که در شرایط خاص اقتضای مسئولیت همسر قدری او را متمرکز بر مسائل

گفت و گو با او را از میان ببرد؟ یا او نباید از این اشتیاق با خبر باشد؟ قطعاً این طور نیست، پس برای او بگویید که کنار هم بودن برای شما چه معنایی دارد و مثلاً در این یا آن بازه زمانی به میزان کافی با هم بوده‌اید یا نه، با صداقت و روشنی و احترام در مورد موضوعاتی که شما را آزار می‌دهد صحبت کنید و احساسات خود درباره اتفاقات رخ داده را سرکوب نکنید. خلاصه کلام از گفت و گو دست نکشید و درباره تمام این مسائل به گفت و گو بپردازید و راه‌های برقراری ارتباط موثر با همسر را که به هماهنگی بیشتر شما می‌انجامد، تمرین کنید.

۴- به این رقابت اشتباه پا نگذارید

حتماً شما هم با این ویژگی فردی همسران آشنا باشید که او ممکن است در جریان گفت و گو قدری بیشتر از دیگران متکل موحده باشد. این ویژگی زمانی که بحث جدی‌تر می‌شود و هیجانات شدت

همسر خود را بیاموزید. مثلاً ممکن است نحوه راه رفتن همسر شما در شرایط مختلف، متغیر باشد. به عنوان مثال زمانی که عصبانی ست، به سرعت راه می‌رود و زمانی که آرامش دارد، به شکلی دیگر. زبان بدن نشانه حالات روحی و خلق و خوی افراد است. تکنیک‌های غیر کلامی را نادیده نگیرد و از این نشانه‌ها برای انتخاب زمان صحیح گفت و گو و محتوای بحث خود بهره ببرد.

۳. درباره احساس با هم بودن علاوه بر درک شرایط گفت و گو کنید

امام جماعت همان‌طور که در سطور قبل خواندید مردی نیست که تنها متعلق به یک یا دو خانواده باشد، او شخصیتی اجتماعی با مسئولیت‌های متفاوت دارد، بنابراین ممکن است شما فرصت کمتری نسبت به سایر زنان برای گفت و گو با وی داشته باشید. اما آیا چنین وضعیتی باید اشتیاق

بیرون خانه می‌کند، یک مرحله به تکامل ارتباط خود با او نزدیک‌تر شده‌اید و از تغییرات ناگهانی ناامید نخواهید شد.

۲. زبان بدن، تکنیک ارتباطی غیر کلامی

این مهارت برای تمام زوج‌ها از جمله شما و همسران صدق می‌کند. زبان بدن، یک مسیر مؤثر برای صحبت با صدای بلند است. زمانی که همسران صحبت می‌کند، به چشمان او با دقت کنید. این نگاه خاص و مهرورزانه، میزان لطف، توجه و اشتیاق شما را با صدای بلند و رسا نشان می‌دهد. هنگامی که گفت و گوی دوفره دارید، مقداری به طرف همسر خود متمایل شوید، در واقع با این نرمش میزان علاقه خود به حرف‌های او را ابراز می‌کنید. دقت داشته باشید که هر شخصی زبان بدن مخصوص خود را دارد و نیازها و صحبت‌های خود را از این طریق بیان می‌کند. بنابراین نیاز است که زبان بدن

می‌گیرد و هر فرد می‌خواهد نقطه نظر خود را بیان کند بیشتر خود را نشان می‌دهد و یک رقابت ناخودآگاه شکل می‌گیرد. شما سعی کنید که وارد این رقابت نشوید، چرا که پا گذاشتن در این رقابت نشان می‌دهد که هیچ کدام از شما واقعاً به گفت‌وگو و پیدا کردن راه حل مناسب علاقه‌ای ندارید. بنابراین، صحبت یکدیگر را قطع نکنید. نشان دهید که حرفه‌ای طرف مقابل اهمیت بسیاری دارند و باید شنونده این صحبت‌های مهم باشید. هدف از گفت‌وگو، شنیدن و درک همدیگر است، بنابراین هیچ کدام از طرفین نباید در آن خللی ایجاد کنند.

۵. قیمت کلمه را بالا ببرید

یکی از مشکلات هر زوجی فارغ از شرایط ویژه یا غیرویژه آن‌ها، ارزان بودن کلمه برای طرفین در جریان گفت‌وگو در شرایط مختلف است. نباید از هر کلمه‌ای در جریان گفت‌وگو استفاده کرد، این راه حلی جدای از صحبت به اندازه است. کلمات اگر باعث خشم نشوند، ممکن است ایجاد ابهام کنند و این یک گفت‌وگوی مؤثر را دچار اختلال می‌کند. پیش از آن که از گفته خود پشیمان شوید، به آن فکر کنید. ارزش هر کس به اهمیت کلام اوست و سخن نسنجیده، باعث از بین رفتن اعتبار شما در خانواده

می‌شود. در تعالیم دینی کلام نیکو بسیار ارزشمند است، بنابراین از سخنان نیکو و محبت‌آمیز که بسیار ارزشمند و گران هم هستند استفاده کنید و ارتباط خود با همسران را قیمت ببخشید. ممکن است با توجه به موقعیت همسران و ویژگی‌های خاص اخلاقی یک روحانی نتوانید حضوری و رودررو عاشقانه‌هایتان را با او به اشتراک بگذارید، اگر این چنین است برای او نامه بنویسید و از بیان احساس خود غافل نشوید. بخشی از مهارت‌های ارتباط مؤثر با همسر این است که به او بگویید که در گیرودار فعالیت اجتماعی و مرتبط با موقعیت امام جماعتی او، همیشه در ذهن شما هست، به یادش هستید و به او فکر می‌کنید. بنابراین در طول روز نه به صورت مدام و عذاب‌آور، بلکه گاهگاه پیامی برایش ارسال کنید و نشان دهید که احوالاتش برای شما مهم است.

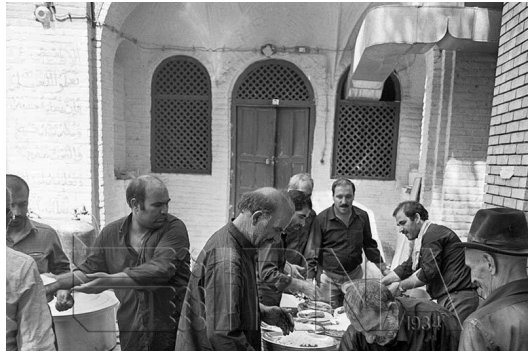
۶. نه سلطه‌پذیر، نه سلطه‌جو

در دنیای امروز رابطه مؤثر با همسر مبتنی بر سلطه هیچکدام از طرفین بر دیگری نیست، بنابراین برای رسیدن به ارتباطی باکیفیت نباید دنبال زیر سلطه گرفتن طرف مقابل بود. یک زن سلطه‌طلب قانون وضع می‌کند و دوست دارد رفتار همسرش را کنترل کند و با او مانند یک طلبکار رفتار می‌کند.

چنین قواعدی نه تنها از اساس باطل است، بلکه در زندگی با فردی که مسئولیت اجتماعی دارد عملاً امکان‌پذیر نیست و زندگی را تبدیل به میدان جنگ می‌کند.

نتیجه

امام جماعت بودن در شرایط امروز کار راحتی نیست، بلکه کوهی از مسئولیت است و شانه‌ای قرص می‌خواهد. در این میان پشتوانه ارتباط مؤثر با همسر و بهره‌مندی از فکر، اندیشه و مهر و محبت زن می‌تواند در انجام این تکلیف دینی اجتماعی بسیار مؤثر باشد. علاوه بر این همسر یک امام جماعت در یک ارتباط مؤثر هم دارای جایگاه مدیریتی در خانواده خواهد بود و هم بازوی مرد خانواده در فعالیت‌های اجتماعی به شمار می‌رود، حتی اگر این دخالت در امور اجتماعی غیرمستقیم و از طریق مشاوره به شخصیتی چون امام جماعت باشد. بنابراین مهارت‌های ارتباطی در عین حال در نظر گرفتن رضای خداوند در محدودیت‌های یک چنین زندگی‌ای می‌تواند رهگشای اتفاقات خوبی برای یک خانواده، یک مسجد و یک محله باشد.

قیمه و نذری

درباره تاریخ خورش قیمه و چرایی پختن خورشی قیمه به عنوان غذای نذری

کیا فخر

۷۵

نشریه محراب
شماره ۵

توصیف می‌کند: «شاهنشاه خورش‌ها، خورشی است بس نیکو و بامزه و گوارنده و پسندۀ هر کس که به آن خورش قیمه گویند و از ساسانیان مانده. گوشت فربه باید که آن را به کارد، پاره کنند، به دیگران ریزند با روغن. و بتابند و بعد پیاز و نیمۀ نخود اضافه کنند و سپس آب و زعفران به آب‌سوده و داروها در آن افشانند. این راه پختن ساده‌اش بود. اما اگر لیمون عمان و بادنگان در آن افکنند به هنگام نیم‌پخت شدن گوشت و نیمۀ نخود، نیکوترین خورش‌ها شود و آن خورش قیمه‌بادنگان است.» این خورش معمولاً پای ثابت نذری‌هاست و از زعفران و گلاب

است، ولی گاهی مواد دیگری هم اضافه می‌شود، مثل قیمه‌سیب زمینی یا قیمه‌بادمجان که به همان نام‌گذاری می‌شوند.» از جعفر شهری قدیمی‌تر، شاردن، جهانگرد و شرق‌شناس فرانسوی‌ست، که در دورۀ صفویه به ایران آمده بود و در سفرنامه‌اش اشاره به اصالت خورش قیمه کرده است که چند صد سال در ایران تاریخ دارد. نادر میرزای قاجار، مورخ مشهور دورۀ قاجاریه، خورش قیمه را شاهنشاه خورش‌ها و قدمت آن را به دورۀ ساسانی مرتبط می‌داند. این نویسنده و تاریخ‌نگار نامدار دورۀ قاجار خورش قیمه را این گونه

اگر اهل دنبال کردن آشپزی خورش‌های اقوام گوناگون باشید، حتماً تا کنون خورش‌هایی را دیده‌اید که شباهتی به خورش قیمه ندارند، ولی اسم آن‌ها نیز قیمه یا ترکیبی از قیمه است. دهخدا ریشه کلمۀ قیمه را از زبان ترکی می‌داند، که به معنای ریزش شدن است. در کتاب‌های تاریخ اجتماعی هم نام خورش قیمه آمده است، مثلاً جعفر شهری، پژوهشگر تهران‌شناس، در کتاب «طهران قدیم» درباره نحوه درست کردن خورش قیمه می‌نویسد که: «گوشت را فندقی خرد کنید. نحوه طبخ قیمه‌ها معمولاً یکسان

کارنامه خوش

۷۶

نشریه محراب
شماره ۵

نذری به سمت غذاهای خانگی
رفت و قیمه نذری به عنوان یکی از
پرطرفدارترین غذاها شناخته شد.

و روغن و مواد درجه یک برای تهیه
آن استفاده می کنند که قیمه نذری
را خوشمزه تر می کند.

نذری دادن در برخی اعیاد و
ماه های محرم و صفر از سنت های
دیرینه مسلمانان است که قیمه
نذری هم یکی از این نذورات است.
در زمان رضا خان عزاداری امام
حسین (علیه السلام) در ملاءعام ممنوع اعلام
شده بود و به همین علت در منازل
برگزار می شد. بنابراین غذاهای

قیمه نذری در چند حرکت طرز تهیهٔ قیمهٔ نذری؛ با راهکارهای خاص

معصومه محمودزاده وزیری / نویسنده

۷۷

نشریه محراب
شماره ۵

ادویهٔ مخصوص خورش قیمه که اتفاقاً از مهم‌ترین اجزای این خورش هم محسوب می‌شود حاوی مواد زیر است (دقت کنید که این میزان برای ۱۰۰ نفر است):

پودر دارچین	۴ قاشق چایخوری
پودر هل سبز	۴ قاشق چایخوری
زعفران ساییده شده	۲ قاشق چایخوری
پودر جوز هندی	۱ قاشق چایخوری

مسجد به عنوان خانهٔ خدا ظرفیت الگوبرداری از حرکت عظیم اربعین را داراست. اربعین پر از درس‌های کاربردی و عملیاتی جهت جاری سازی در مسجد و محلهٔ مرتبط با مسجد است. در این یادداشت به چند کارکرد اربعین در فضای فرهنگی و تربیتی مسجد اشاره می‌شود.

-
- مزایای پخت خورش قیمه به عنوان غذای نذری:**
- ۱- زمان آماده سازی مواد اولیه و مایحتاج خورش قیمه در حدود نیم ساعت طول می‌کشد.
 - ۲- در دسترس بودن مواد اولیه
 - ۳- در کل سه الی چهار ساعت زمان برای پخت آن صرف می‌شود.
 - ۴- این خورش را می‌توان هم برای وعدهٔ ناهار و هم شام سرو کرد.
- ۵- می‌توان آن را با انواع پلوه‌ها صرف کرد.
- دستور طبخ خورش قیمهٔ نذری که در ادامه می‌آید برای صد نفر است. جای نگرانی نیست و خیلی راحت می‌توانید با تقسیم یا ضرب مقدار مواد این تعداد را برای افراد بیشتر یا کمتر هم تهیه کرد.

طرز تهیه خورش قیمه نذری

مرحله اول

برای تهیه خورش قیمه به روش نذری ابتدا باید لپه را بخیسانیم. برای این منظور لپه را درون یک کاسه می‌ریزیم و تا یک بند انگشت بالاتر از سطح لپه‌ها آب اضافه می‌کنیم و اجازه می‌دهیم لپه‌ها یک شب خیس بخورند تا نفخشان گرفته شود.

نکته:

قبل از اینکه لپه را به غذا اضافه کنید آن را داخل آب جوش روی اجاق گاز بگذارید و دوالی سه بار کف روی لپه را بردارید. این کار به زلال شدن آب خورش شما کمک می‌کند.

مرحله دوم

در این مرحله پیازها را به صورت نگینی خرد می‌کنیم، سپس قابلمه‌ای را که برای پخت خورش در نظر گرفته‌ایم روی حرارت قرار می‌دهیم و کمی روغن اضافه می‌کنیم. در ادامه پیازهای خردشده را به قابلمه اضافه کرده و به خوبی تفت می‌دهیم.

مرحله سوم

پس از اینکه پیازها به خوبی سبک و شیشه‌ای شدند، گوشت را می‌شوئیم و به صورت قیمه‌ای خرد می‌کنیم، سپس به قابلمه اضافه می‌کنیم. در ادامه مقداری فلفل سیاه و زردچوبه اضافه کرده و گوشت را به خوبی تفت می‌دهیم تا کمی سرخ شود.

نکته:

گوشت مخصوص خورش قیمه، گوشت گوساله یا گوسفندی است که در صورت تمایل می‌توانید برای خوشمزه تر شدن خورش، چربی‌ها را از گوشت جدا نکنید.

مرحله چهارم

در این مرحله پس از اینکه گوشت رنگش تغییر کرد، رب گوجه فرنگی را اضافه می‌کنیم.

نکته:

رب گوجه فرنگی را باید به خوبی تفت دهیم، این کار علاوه بر اینکه باعث خوش‌رنگ شدن خورش می‌شود، باعث می‌شود طعم و بوی خامی رب گوجه فرنگی گرفته شود.

مرحله پنجم

پس از اینکه رب گوجه فرنگی سرخ شد، ۴ پیمانه آب جوش به قابلمه اضافه می‌کنیم و اجازه می‌دهیم گوشت به مدت یک ساعت با حرارت ملایم بپزد. در همین حین لپه‌ها را آب‌کشی می‌کنیم و به همراه ۱ قاشق غذاخوری روغن مایع داخل یک قابلمه دیگر می‌ریزیم.

مرحله ششم

حالا قابلمه حاوی لپه‌ها را هم روی حرارت قرار می‌دهیم و لپه‌ها را دو دقیقه تفت می‌دهیم تا پس از پخت، خرد نشوند. در ادامه ۲ لیوان آب جوش اضافه می‌کنیم و اجازه می‌دهیم لپه‌ها نیز به مدت ۴۵ دقیقه تا یک ساعت بپزند.

نکته:

مقداری از زعفران را هنگام پخت و بقیه آن را با گلاب را در انتهای کار به خورش اضافه کنید.

مرحله هفتم

در این مرحله لیمو عمانی‌ها را با چنگال سوراخ می‌کنیم و درون یک

گوشت	۷ کیلوگرم
لپه	۴ کیلوگرم
رب گوجه فرنگی	۳ کیلوگرم
مغز لیمو عمانی	۲۰۰ گرم
سیب زمینی خام	۱۰ کیلوگرم
برنج برای ظرف بزرگ	۲۰ کیلوگرم
برنج برای ظرف کوچک	۱۵-۱۸ کیلوگرم
روغن	۱۰ کیلوگرم
زعفران	۲ مثقال
گلاب	۲۰۰ میلی لیتر
ادویه مخصوص	۱۵۰ گرم
نمک	۱۵۰ گرم
فلفل	۲۵ گرم
زردچوبه	۵۰ گرم

■ مرحله نهم

با مقداری آب به مدت چند دقیقه بجوشانید و بعد آبکش کنید.

■ مرحله دهم

به این نکته توجه داشته باشید که به هیچ وجه پودر دارچین را ابتدای پخت به خورش اضافه نکنید، چون خورش را بدرنگ می کند.

■ مرحله یازدهم

در حین جا افتادن خورش، سیب زمینی را آماده می کنیم، برای این منظور سیب زمینیها را پوست می گیریم. سپس به صورت

حالا باید اجازه دهیم خورش با حرارت بسیار ملایم جا بیفتد و روغن بیندازد. در ۳۰ دقیقه پایانی لیمو عمانی را به همراه پودر گل سرخ و پودر دارچین اضافه می کنیم، سپس طعم خورش را می چشیم و نمک و ادویه های آن را تنظیم می کنیم.

نکته:

در طرز تهیه خورش قیمة نذری، برای گرفتن تلخی لیمو عمانی بعد از اینکه آنها را با چاقو سوراخ کردید، آنها را در یک ظرف جداگانه

لیوان حاوی آب قرار می دهیم، تا تلخی شان گرفته می شود، یا اینکه می توانیم لیمو عمانی ها را از وسط نصف کنیم و تخمه هایشان را خارج کنیم تا خورش را تلخ نکنند.

■ مرحله هشتم

پس از اینکه لپه پخت، آن را آبکشی می کنیم و به قابلمه حاوی گوشت اضافه می کنیم. دلیل اینکه لپه را به صورت جدا پختیم، این است که بعضی از لپه ها لعاب زیادی دارند و باعث می شوند که طعم خورش قیمة شبیه به آبگوشت شود.

خلالی نازک و یک اندازه خرد می‌کنیم. در ادامه سیب زمینی‌ها را با آب سرد می‌شوئیم تا نشاسته اضافی‌شان به طور کامل از بین برود. اگر نشاسته سیب زمینی را نشوئیم باعث چسبیدن آن به تابه و در نتیجه له شدن سیب زمینی‌ها می‌شود.

■ مرحله دوازدهم

در این مرحله سیب زمینی‌ها را با یک دستمال تمیز خشک می‌کنیم، سپس یک تابه مناسب روی حرارت قرار می‌دهیم و مقداری روغن اضافه می‌کنیم. پس از این اینکه روغن به خوبی داغ شد، سیب زمینی‌ها را به تابه اضافه می‌کنیم.

■ مرحله سیزدهم

پس از اینکه سیب زمینی را سرخ کردیم، آنها را روی دستمال حوله‌ای قرار می‌دهیم تا روغن اضافی‌شان گرفته شود. در پایان پس از اینکه خورش جا افتاد، آن را به همراه سیب زمینی سرخ کرده در

طرف مورد نظرمان می‌کشیم و به همراه برنج سرو می‌کنیم.

نکته:

اول: خورش قیمة شما وقتی به خوبی جا نیفتاده باشد، کف ایجاد شده روی آن زرد رنگ است.

دوم: اگر احساس کردید که

آب خورش کم شده می‌توانید

به آن مقداری آب جوش اضافه

کنید. برای خورش قیمة نذری

مناسب ۱۰۰ نفر، به میزان یک

وجب دست کاملاً باز روی مواد

آب جوش بریزید. میزان آب روی

مواد در انتهای پخت باید به اندازه ۵

سانتی متر باشد.